

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

אפשר להגיד שמי שחי בעולם התהו חי בחלום –
השאיפות שלו הם חלומות טובים, שהוא לא יודע לממש במציאות,
והחלק השני של המציאות שלו הוא סיוט, הוא מתחת למציאות
ולא מצליח לתפקד בתוכה.

[מתוך השיעור 'סוד הקנין – מתהו לתיקון']

וישב תשפ"ג

וישב ה'תשפ"ג

25 **מלכות ישראל – תיקון המדינה**
המרד
מרידה במלכות מכח העם

26 **הסיפור החסידי**
להוציא את הנס ממחבואו
סיפור הבעש"ט לחנוכה

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
השראה אלקית והסחת הדעת
ממחשבות לא טובות

29 פֶּאָדוֹר גֶּלְגֶ'יס
איש מצליח
רְזִי יִסְפֵּר לָנוּ מֵהוּ סוּד הַהֲצֵלָה
שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק

04 **"ואני אבטח בך"**
נקודה מעובדת
השגת ה' ברצוא ובטחון בה' בשוב

05 **סוד הקנין – מתהו לתיקון**
שיעור ב'חנה אריאל'
סוגית 'קנין' בנגלה ובפנימיות

19 **חנוכה עם הרה"ק מרוז'ין**
שלוש תורות של רבי ישראל מרוז'ין
לחנוכה
להתכופף כדי לתקן; תיקון יוחנן כה"ג;
רבת את ריבם

23 **אחרית ותקוה**
קול שמחה
מחשבת יהודה אחרי החטא

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה נצח | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום וכמעט חנוכה שמח לכל בית ישראל ובתוכם לקוראי גליון **נפלאות**. שבת פרשת **וישב** לפתחנו, **ניחוח ראש השנה לחסידות** - יט בכסלו - עוד באפינו [וקצת ממנו בגליון] וחנוכה כבר לנוכח פנינו, ואתם גליון נוסף **ומלא בכל טוב** לכל המשפחה.

השבוע בגליון:

מקווים שנהניתם מה**התוועדות השמחה והמאירה לכבוד חג הגאולה** לה זכינו השבוע. למרות ששעת הירידה לדפוס של הגליון היתה ממש בעיצומה של ההתוועדות, הצלחנו להכניס **קטע קטן** ממנה בדמות **הנקודה המעובדת**, אל תפספסו!

השיעור הראשון והמרכזי בגליון עוסק בסוגית **קנין** בנגלה ובפנימיות [והוא מהווה המשך לשיעור שנדפס בגליון וירא דהאי שתא] תוך לימוד **מאמר עמוק של ר' איידיק מהאמיל** ב'חנה אריאל'. בשיעור משייט הרב בין קבלה, נגלה, חסידות ועבודת ה' פנימית, כשתוך כדי כך הוא מבאר **סוגיה יסודית בפנימיות ובנפש האדם - תהו ותיקון** ועוד.

השיעור השני, הוא **טעימה לכבוד חנוכה**, ביאור על 3 תורות קצרות ועמוקות מ**רבי ישראל מרז'ין**, שנתבארו בהתוועדות חנוכה תשע"ד במגדל העמק.

התוועדות נשים עם הרב - 'עיד אל בנאת' - תתקיים ביום שני אור לכ"ו כסלו, **נר שני של חנוכה**. בבית הכנסת המרכזי בכפר חב"ד בשעה **20:30**. פרטים נוספים בגב הגליון.

שבת שלום ומבורך וחנוכה שמח ומאיר,
המערכת

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם
שלחו הודעה לאחיה במספר 054-7827702

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

"ואני אבטח בך"

מתגלה עצמות ה', "בך", שהרי "אורייתא וקוב"ה כולא חד". "שוב למקום" מבטא את החזרה לבניה ("מקום בניה") – עבודת התשובה (עד ל"מקום שבעלי תשובה עומדים" ש"אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו"). "שוב לאחור" היינו החזרה אל הדעת (מח האחור) – עבודת התפלה מקרב איש ולב עמוק (כאשר חי ברכות התפלה מכוונות כנגד חי חוליות השדרה יוצאות מאחורי הראש). "לית מחשבה תפיסא בך כלל", כי אם כאשר העצמות מלובשת בתורה ומצוותיה וברעותא דלבא (המתגלה בתשובה ותפלה). כאשר עוסקים בתורה, תשובה ותפלה (שהממוצע שלהן הוא תריג, כל תריג מצוות התורה) זוכים לגילוי אלקות – "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

החזרה אל המציאות מתבטאת בשלשה פסוקים של בטחון "בך" דווקא – "ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דרשיך הוי", "הוי צבאות אשרי אדם בטח בך" ו"ואני אבטח בך". שלשת הפסוקים הללו, לפי הסדר הזה, מבטאים את חדירת האמונה המוחלטת בה' אל תוך המציאות כבטחון גמור היורד מטה-מטה. הגילוי מהכתר נמשך דרך ספירות הקו האמצעי, הקו בו מתגלה סוד נשיאת ההפכים: "ויבטחו בך יודעי שמך" הוא הגילוי בדעת. הפסוק מלמד כי בהחלט יש לדרוש את ה' ולעסוק בידיעת שמו, אך ברגע שמדמים לתפוס משהו בשכל יש להזהר מדמיון שאחזנו בעצמות ה' ולחזור לחיות הבטחון "בך". "אשרי אדם בטח בך" היינו גילוי האושר הטמון בבטחון בעצמות ה' בתפארת ("כתפארת אדם") וביסוד (מקום התענוג). "ואני אבטח בך" היינו גילוי הבטחון בעצמות בעצם ה'אני של האדם, סוד המלכות (כמאמר דוד המלך "ואני תפלה").

ה'המנון' של חג הגאולה, י"ט כסלו, הוא הפסוק שאמר אדמו"ר הזקן ברגע בו התבשר על שחרורו – "פדה בשלום נפשי". יחידת הפסוקים אותה נוהגים לשיר חותמת "ואני אבטח בך" – תכלית הגאולה היא בטחון מוחלט, המבטא דבקות מוחלטת, בעצמות ה', "בך" ממש.

בכלל, "לית מחשבה תפיסא בך כלל" – המחשבה מוגבלת לדעת רק את מציאות ה', ואין לה תפיסה במהותו ועצמותו יתברך. אכן, האמונה הפשוטה המופיעה ב"רעותא דלבא" של כל יהודי רצה' להתדבק בעצמות ה' ממש ומצליחה לאחוז בו. ועם זאת, מיד כשיהודי מגיע לדבקות בה' עליו לחזור ולהלביש זאת בעבודת ה' בתוך המציאות – החיות הפנימית והעצמית של הנשמה היא "רצוא ושוב" בין תפיסה ש"אין עוד מלבדו", בלי שום מציאות, לבין הכרה ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", גילוי אחדות ה' בתוך המציאות.

הביטוי "אם רץ לבך – שוב" מופיע בשלשה נוסחים: "אם רץ לבך שוב לאחד", "אם רץ לבך שוב למקום" ו"אם רץ לבך שוב לאחור". לבו של האדם רץ אל הבלתי-מושג והבלתי-נודע, אל הכתר העליון והחשוך, אך מיד עליו לשוב לעבודת ה' בעולמו שלנו. "שוב לאחד" מבטא את החזרה לחכמה (בה מתלבש "אחד האמת") – לימוד התורה (שבי-כב אותיותיה

שיעור

חנה אריאל ד"ה "חמשה קנינים" (א)

סוד הקנין – מתהו לתיקון

קיצור מהלך השיעור

בשיעור ארוך ומעמיק, שנמסר לבנות תיכון יעלת חן מירושלים, עסק הרב **בסוד הקנין** לפי מאמר של **רבי אייזיק מהומיל**. השיעור 'משייט' בין עולמות שונים – נגלה, קבלה ועבודת ה' חסידית פנימית.

שני הפרקים הראשונים הם הקדמות ללימוד המאמר עצמו – **פרק א** עוסק במושג הפנימי של קנין, השייך ל**עולם התיקון** בכלל ול**עולם האצילות** בפרט, ו**פרק ב** מעמיק בסדר ובמבנה הפנימי של "**חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו**". ב**פרק ג** נלמד חלקו הראשון של המאמר, ממנו עולים יסודות עמוקים בעבודת ה': סוד **התהו והתיקון** בחיי האדם – **החיים הטובים במציאות** והקשר בין **חלום** של שאיפות גדולות ל**סיוט** של חוסר תפקוד במציאות; היחס ל"**דברים בטלים**"; ו**הגישה הנכונה לנישואין** – **רצון** לעומת **הסכמה זורמת**. יש בפרק גם ביאור עמוק בסוגי **הקנינים הממוניים השונים** וההקבלה שלהם לחמשת הקנינים שבמשנה. השיעור הוא השני בסדרת שיעורים אך הוא עומד בפני עצמו (את השיעור הראשון ניתן לבקש בדוא"ל itiel@pnimi.org.il).

א. עולם הקנין קנין – תיקון ואצילות

את כל המאמר יקח לנו הרבה זמן, אולי כל השנה, אבל נתחיל ללמוד אותו בפנים. לפני כן, כמה הקדמות:

קנין הוא גם לשון תיקון¹ – עולם הקנין הוא עולם התיקון. הקנין של משהו בעולם צריך להיות תיקון שלו, לכן ההבנה של סוד הקנין – משהו מאד יסודי ועיקרי בנגלה שבתורה

התחלנו בשבת שעברה שהייתן פה² לעסוק בסוד הקנין ובעזרת ה' נמשיך בכך. נתחיל ללמוד מאמר של רבי אייזיק מהומיל על "חמשה קנינים"³ – ברייתא בסיום מסכת אבות⁴. ללמוד

נרשם (מהזכרון) ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. שיעור לבנות יעלת חן, ליל שבת וישלח תשפ"ג – כפ"ח.

א שיעור ליל שבת לך ה' השתא (נדפס בגליון וירא).

ב חנה אריאל לך לך.

ג אבות פ"ו מי"א.

ד ראה רש"י על דברים לב, ו.

קיום מצוה הוא אבן טובה שנמצאת בתוך קופסה – אי אפשר לראות אותה או להשתמש בה, אבל מאמינים ויודעים על קיומה. בעולם שלנו לא מתגלה ה"שכר מצוה" – מצוה^א, אבל בכל מצוה ממשיכים כבר את השכר כאבן טובה. האמונה שלנו בפעולה של המצוה מדרבנת אותנו לקיים מצוות ולקנות עוד ועוד קניינים רוחניים. "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות"^ב – יהודי צריך להיות "כבד" בנכסים רוחניים (כמו שכתוב על אברהם אבינו שהיה "כבד מאד במקנה בכסף ובוהב"^ג) וכשאנחנו מקיימים מצוות אנחנו צוברים עוד ועוד נכסים רוחניים, עוד ועוד יהלומים ואבנים בקופסה שלנו.

שמחת יעקב

נאמר רמז נחמד: בכל מקום ראשי התיבות של עולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשייה הם אבי"ע. אבל אם אנחנו קוראים לעולמות קנין-בריאה-יצירה-עשייה – כמו ב"ברוך עושך, ברוך יוצרך, ברוך קונך" – ראשי התיבות הם **קביע**. איזו מלה אפשר לעשות מהר"ת האלה? **יעקב**, שהוא בעל עולם התיקון-הקנין^ד. בנוסח אשכנז גם אומרים בסדר הזה, בשביל ראשי התיבות **יעקב**^ה – "ברוך יוצרך, ברוך עושך, ברוך קונך, ברוך בוראך" – אבל בנוסח שלנו אומרים לפי סדר העולמות. איזה צירוף של העולמות יוצר השם **יעקב**? עולמות אבי"ע, **קביע** בהתבוננות שלנו כעת, הם כנגד י"ה-ז"ה, כך שהצירוף **יעקב**, בו עולמות יצירה-עשייה (**וה**) קודמים לעולמות קנין-בריאה (**יה**), הוא הצירוף השביעי בצירופי שם הוי"ב"ה – שהוא אולי הצירוף הכי חשוב אחרי הצירוף

– כל כך חשובה. במושגי הקבלה, עולם הקנין הוא כינוי לעולם האצילות. בקידוש לבנה אנחנו אומרים, לפי נוסח האריז"ל, "ברוך עושך, ברוך יוצרך, ברוך בוראך, ברוך קונך" – כנגד ארבעת העולמות מלמטה למעלה: עשיה-יצירה-בריאה-אצילות^ו. עולם האצילות הוא עולם האחדות, עולם בו אין מציאות נפרדת חוץ מה' יתברך. עולם האצילות נקרא "רשות היחיד"^ז, הרשות של "יחידו של עולם"^ח, ואילו העולמות התחתונים נקראים "רשות הרבים", "טורי דפירודא"^ט. המשמעות הפשוטה של קנין היא הכנסה לרשות הקונה – הקנין של עולם האצילות הוא הכנסה של דברים שהיו בעולמות הפירוד לרשות היחיד של ה' יתברך.

קניינים רוחניים

כשאומרים קנין מתכוונים בדרך כלל לפעולה גשמית, אבל לנו יש לא רק קניינים גשמיים אלא גם קניינים רוחניים. כשיהודי מקיים מצוה הוא בעצם קונה קנין רוחני נצחי. אמרנו שעולם הקנין הוא עולם של "רשות היחיד", בו הכל נמצא ברשותו של ה'. המגיד ממעזריטש אמר ש"אצילות איז אויך דא"^י, האצילות היא גם כאן – כאשר עושים דבר בעולם מתוך תודעה שזהו רצון ה', עושים מצוה, מכניסים את ה"אחד" לתודעה שלנו ושל העולם – בעצם מכניסים את הדבר בו עושים מצוה לרשות היחיד ומגלים כאן למטה את עולם הקנין. העולם שלנו נראה כמו בלאגן, תהו ובהו של הרבה דברים מפוזרים ומפורדים, ובכל מעשה טוב אנחנו קונים בעולם הזה משהו מעולם הקנין. הדימוי בחסידות' לקנין הרוחני שיש בכל

יא אבות פ"ד מ"ב.

יב מכות פ"ג מט"ז.

יג בראשית יג, ב.

יד מאמרי אדה"ז תקס"ה פד, ב ובכ"ד. ראה גם הגהות הרנ"ש לאוצ"ח אות כד (נדפס גם בסוף מבו"ש).

טו ראה ב"ח בס"י רפא ובטור (ובב"ח) ט" תכו.

ה פע"ח שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ג.

ו לקוטי הש"ס שבת. ובכ"מ.

ז בראשית רבה א, יב ועוד.

ח זהר ח"א קנה, א; ח"ב רלד, א.

ט ראה **סוד ה' ליראיו** ש"ב פ"ה.

י לקו"ת דברים א, ב ובכ"מ.

לה' חבה מיוחדת אליו – הקונה מחזר לקנות משהו שהוא מחבב, שמוצא חן בעיניו. כל "קנין" של ה' בעולם הוא בעצם משהו שמשקף את ה'. "שמים וארץ קנין אחד" הם בהפשטה כמו נשמה וגוף^כ והחיבור שלהם הוא שיקוף של אחדות ה', וכך בכל הקנינים.

עיקר התשובה של רבי אייזיק במאמר שנלמד שייך לסוד של קנין בתור תיקון. הוא מסביר ש"חמשה קנינים" הם הדברים שהם תיקון בתוך העולם שלנו, עולם של בלאגן כמו שאמרנו. כל אחד מהקנינים, שה' מחבב אותו והוא משקף את ה', כל "קנין אחד", הוא דבר מתוקן שמופיע בתוך העולם שלנו, מפתח לתיקון של כל העולם.

סדר הקנינים

במשנה חמשת הקנינים מתחילים מ"תורה קנין אחד", אבל במאמר רבי אייזיק מתחיל מ"שמים וארץ קנין אחד". למדנו השבוע בתניא היומי^{כב} – שאני מקווה שכל אחת כאן לומדת – שיש בתורה פנים ואחור. מה שכל העולם כולו תלוי בדקדוק אחד של דברי תורה זהו רק האחור של התורה, השייכות של התורה לעולם – גם דבר גדול ונפלא מאד! – אבל יש לתורה גם פנים, בחינה שלגמרי לא שייכת לעולם, עליה נאמר "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשעים יום יום משחקת לפניו בכל עת"^{כג}, המדרגה בה התורה "קדמה לעולם" (דבר שנלמד מפסוק זה)^{כד}.

במדרגה העליונה של התורה, הפנים של התורה – פנים גם מלשון לפני (כמו "וזאת לפנים בישראל"^{כה}) – התורה היא הקנין הראשון, עוד לפני "שמים וארץ קנין אחד". אבל אם מדברים על התורה כמו שהיא מופיעה בעולם ושייכת לעולם, מתאים לסדר את חמשת הקנינים לפי סדר ההופעה שלהם:

הישר – צירוף והיה. צירוף "והיה" הוא גם מלה בלשון הקדש, ואיך דורשים אותה? "אין 'והיה' אלא לשון שמחה"^{טז}. כשאנחנו זוכרים את כל היהלומים בקופסה שלנו אנחנו מתמלאים שמחה. אפשר לשמוח בשמחה שלי, שיש לי עוד יהלום, ואפשר לשמוח בשמחה של ה', "אשר שש ושמח בדירתו בתחתונים"^{טז}. הקיום של המצוות, גילוי עולם הקנין בתוך העולמות התחתונים ב"ע, צריך למלא את הלב שמחה – העיקר במצוה הוא "שמחה של מצוה". יש ווארט חסידי^{יח} שהתכלית של כל המצוות היא שמחה של מצוה – ה' נתן לנו מצוות כדי שתהיה סיבה להתוועד אחרי שזכינו לקיים מצוה...

ב. משנת "חמשה קנינים" "חמשה קנינים"

שוב, המאמר הוא על הברייתא בסיום פרקי אבות:

חמשה קנינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו ואלו הן, תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, אברהם קנין אחד, ישראל קנין אחד, בית המקדש קנין אחד.

על כל אחד מהקנינים כתוב "קנין אחד" – כי בכל קנין כאן יש גילוי של ה"אחד", גילוי של ה' אחד, גילוי האחדות של עולם האצילות (כמו שמסבירים^{טז} על ה"אחד" שכתוב בכל אחד מהבנים בהגדה של פסח).

עיקר הקושי כאן איך אפשר להגיד שיש "חמשה קנינים" של הקב"ה – הרי כל העולם כולו שלו, והוא ברא אותו לכבודו, כמו שכתוב ממש בסיום של פרקי אבות, בהמשך למשנה של "חמשה קנינים". המפרשים אומרים^{יח} שלומר שמשוהו בעולם הוא קנין של הקב"ה מבטא שיש

טז ע"פ בראשית רבה מב, ג.

יז תניא פל"ג.

יח ראה ליקוטי ביאורים להקדמת דרך חיים, ובכ"מ.

יט סה"ש תש"ג עמ' 74. וראה שיחת ליל א' דחה"פ תרח"ץ.

כ תפא"י.

כא ראה סנהדרין צא, ב.

כב קונטרס אחרון ד"ה "דוד זמירות" (קס, א).

כג משלי ח, ל.

כד ויקרא רבה יט, א ועוד.

כה רות ד, ז.

אברהם כתוב ש"התחיל להאיר"^{לב}, סוד ראשית הגילוי שבחכמה^{לג}, **ברק** המבריק על השכל (סוד "**בקר** דאברהם"^{לד} שעד אליו היה העולם ממשש באפלת הלילה^{לה}).

אחר כך, ישראל שייך כאן לבינה – ישראל כאומה, הלאום שלנו, שייך לפרצוף אמא. הדימוי של יציאת מצרים, יצירת העם, הוא לידה מתוך רחם האם^{לו}. גם הסוד של "ישראל עלו במחשבה"^{לז} שייך לעולם המחשבה של הבינה^{לח}. רק בשלב הבא מופיעה התורה, "עמודא דאמצעייתא"^{לט}, השייכת לפרצוף ז"א – פרצוף של **רמח** איברים ו**ששה** גידים כנגד כל מצוות התורה, "איברין דמלכא"^מ. רבי אייזיק אומר שעיקר החידוש של הקנין-התיקון הוא דווקא מפרצוף ז"א, שבו מתחיל באופן שלם היחוד של **מה ובו**, יחוד של זכר ונקבה, כמו שעוד נראה במאמר. על מתן תורה נאמר "ביום חתונתו"^{מא} זה מתן תורה^{מב}.

אחר כך "בית המקדש קנין אחד" הוא התכלית של הכל, נוקבא דז"א, שהוא ההמשך של היחוד, כדרשת המשך הפסוק "וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש" – אם מתן תורה הוא החתונה בנין המקדש הוא המשך השמחה, כמו שבע ברכות. במתן תורה ובבנין המקדש יש את שלמות התיקון של העולם.

חבנה הקנינים במאמר הרבי

הענין של "חמשה קנינים" לא מבואר רק כאן בחנה אריאל – יש עליו הרבה מאמרים

קודם כל ה' ברא-קנה שמים וארץ, "שמים וארץ קנין אחד"; אחר כך – אחרי עשרים דורות^{כז} – מפציע האור של אברהם אבינו, "אברהם קנין אחד"; אחר כך נוצר עם ישראל, שההופעה שלו היא בעיקר ביציאת מצרים, "ישראל קנין אחד"; כל יציאת מצרים מכוונת לקראת מתן תורה ("תעבדון את האלהים על ההר הזה"^{כח}), "תורה קנין אחד"; התכלית של הכל היא הכניסה לארץ ובעיקר הבנין של בית המקדש ("המקום אשר יבחר הוי' אלהיך לשכון שמו שם"^{כט}), "בית המקדש קנין אחד".

חבנה חמשת הקנינים אצל רבי אייזיק

חכמת הקבלה היא החכמה לעשות הקבלות נכונות^{כט}. כשיש מבנה יסודי, עם כמה בחינות, צריך להקביל אותו למבנה עוד יותר יסודי – למבנה הפנימי שלו – כאשר בדרך כלל ההקבלות הן לעשר הספירות או לשם הוי' ב"ה. רבי אייזיק מקביל את חמשת הקנינים לחמשת הפרצופים הבסיסיים של עולם האצילות – אריך אנפין, אבא, אמא, זעיר אנפין ונוקבא דז"א (המכוונים כנגד אותיות שם הוי' ב"ה עם קוצו של י):

המדרגה העליונה של התורה, שהוא לא מתחיל בה, שייכת לפנימיות הכתר – "תורה דעתיקא"^ל – והיא בכלל לא נכנסת אצלו למבנה. אחר כך, השדש הראשון של כל המציאות, בפרצוף של חיצוניות הכתר, פרצוף אריך אנפין – הרצון לכל העולם – הוא "שמים וארץ קנין אחד".

אברהם אבינו הראשון, שכולל את כל האבות, שייך לפרצוף אבא, לספירת החכמה ("אברם הוא השכל הנעלם מכל רעיון"^{לא}). על

לב שמות רבה טו, כ.
לג ראה ע"ח שמ"פ פ"א.
לד זהר ח"א רג, א.
לה ראה בראשית רבה ב, ג.
לו ספר הליקוטים ר"פ שמות ועוד. וראה מדרש תהלים קיד.
לז זהר ח"ב קח, ב. בראשית רבה א, ד.
לח ראה שערי אורה ש"ט הספירה השניה. ובכ"מ.
לט הקדמת תקו"ז ז, ב ("פתח אליהו").
מ ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד; תקו"ז לא (עו, א).
מא שיר השירים ג, יא.
מב תענית כו, ב.

כו אבות פ"ה מ"ב.
כז שמות ג, יב.
כח דברים יב, יא ובכ"ד.
כט הקדמת סוד ה' ליראיו הערה סו ועוד.
ל לקומ"א מט, ז.
לא תו"א יא, א.

של התורה, שאפילו שהם הגבורות של התורה – גם הם חסדים. בלשון של הראשונים^{נג}, העונשים של התורה אינם נקמה אלא תיקון, חסד עם האדם.

אחר כך "ישראל קנין אחד" שייך לספירת התפארת – "ישראל אשר בך אתפאר"^{נד}, "תפארת ישראל"^{נה}. התכונה הפנימית של התפארת היא מדת הרחמים, שמאפיינת את עם ישראל – כמו שאנחנו "מאמינים בני מאמינים"^{נו} אנחנו גם "רחמנים בני רחמנים"^{נד}. בני ישראל הם "רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים"^{נז} – שלש מדות כנגד שלשת האבות, "גומלי חסדים" מאברהם, "ביישנים" מיצחק ו"רחמנים" מיעקב^{נט}. בכל זאת, התכונה הראשונה והעיקרית היא "רחמנים", התכונה של יעקב, הבחיר שבאבות^{נז} (שנקרא בפרשה שלנו ישראל^{נא}). **ישראל** אותיות **לי ראש**^{נב}, יש בשם ישראל דעת, אבל התכלית של הדעת במוחין היא התעוררות של רחמים בלב^{נז}, תכונה עצמית עיקרית של ישראל.

"שמים וארץ קנין אחד" הם כנגד היסוד, עליו נאמר "כי כל בשמים ובארץ"^{נד} – "כל" הוא כינוי של היסוד^{נז} ו"כי כל" בגימטריא יסוד^{נז}. על היסוד נאמר "דאחיד בשמיא ובארעא"^{נז} – הוא מאחד שמים וארץ, אחוז בשניהם ומאחד אותם

מכל הרביים. גם לרבי יש מאמרים בענין – יש מאמר גדול ויסודי משנת תשי"ב ואחר כך יש עוד מאמר^{נח}, שני מאמרים עיקריים של הרבי על "חמשה קנינים". הרבי מקביל את הקנינים בצורה אחרת – לא למבנה כללי שלם, אלא הכל בתוך מדות הלב, בתוך הז"ת. ההקבלה של הרבי היא לא לפי אחד מהסדרים שהזכרנו במשנה, אלא לפי סדר ענייני:

אברהם אבינו, איש החסד והאהבה – "חסד לאברהם"^{נד}, "אברהם אהבי"^{נה} – שייך לספירת החסד, כפשוטו. בהקבלה של רבי אייזיק הוא שייך לספירת החכמה, ראשית קו הימין, שרש החסד (סוד "אלהי אברהם"^{נו}), כך שכאן ההקבלות מתאימות.

"תורה קנין אחד" שייכת לספירת הגבורה. על הדברות "אנכי"^{נז} ו"לא יהיה לך"^{נז} נאמר ש"מפי הגבורה שמענום"^{נח}. חז"ל מסבירים ש"אנכי" ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית"^{נח}, ה' בעצמו כתב את עצמו ונתן את עצמו בתורה – הוא צמצם-רכז את עצמו בתוך התורה בכח של גבורה. גבורה היא צמצום – יש צמצום מלשון סילוק, לסלק את האור כדי לעשות מקום פנוי^{נח}, ויש צמצום לשון ריכוז (כמו "צמצם שכינתו בין בדי הארון"^{נח}), שהוא הגבורה של התורה. יש בגבורה גם מובן של התחלקות, כמו "גבורות גשמים"^{נח} שהם התגבורות החסדים – התחלקות כדי שהשפעה תתקבל. בתורה זו ההתחלקות של "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". עוד מובן של גבורה בהקשר של התורה מתבטא בעונשים

נג רמב"ם הלכות שבת פ"ב ה"ג.
נד ישעיה מט, ג.
נה איכה ב, א.
נו שבת צד, א; שמות רבה ג, יב; תנחומא שמות כג.
נז ספר החינוך מצות מב' מד' תצח.
נח יבמות עט, א.
נט חדא"ג מהר"ל שם ועוד.
ס ע"פ בראשית רבה עו, א.
סא בראשית לה, י.
סב ספר הליקוטיו וישב. ובכ"מ.
סג ראה לקו"מ לא; לקומ"ת ח, ב.
סד דהי"א כט, יא. ראה זהר ח"א לא, א; פרדס רמונים ש"א פ"ח.
סה ראה זהר ח"ב קטז, א.
סו של"ה מסכת תמיד חלק נר מצוה. ובכ"מ.
סז זהר ח"ב קטז, א. ובכ"מ; וראה נצוצי זהר להר"ד מרגליות שם.

נג ד"ה "חמשה קנינים" ש"פ במדבר תשי"ב ולאחריו ד"ה זה ליל א' דחג השבועות.
נד מדיכי ז, כ.
נה ישעיה מא, ח.
נו שעה"כ ענין כונת העמידה.
נז שמות כ, ב. ובכ"מ.
נח מכות כד, א.
נט שבת קה, א.
נז ע"ח ש"א ענף ב ועוד.
נא ראה תנחומא ויקהל ז; שה"ש רבה א, סב; בראשית רבה ד, ד.
נב תענית ב, א. ובכ"מ.

(אחד בארמית היינו אחד).

על התכלית של הכל, "בית המקדש קנין אחד", לית פלוג שהיא שייכת למלכות, נוקבא דז"א.

ג. חנה אריאל ד"ה "חמשה קנינים" (א) – תיקון התהו

אחרי כל ההקדמות נתחיל לקרוא בתוך המאמר. לא נספיק היום יותר מדי, אבל נתחיל:

סוגי הקנינים

חמשה קנינים קנה הקב"ה, שמים וארץ קנין א' כו'. ראוי ליישב קצת בדעתנו לשון קנין אצל הקב"ה. דממך הכל. ואצל מי קנה.

בקנין צריך "דעת קונה" ו"דעת מקנה"^ט, כמו שהארנו פעם קודמת^ט. כשה', שממנו הכל, הוא הקונה – צריך להבין מי הוא המקנה, ממי ה' יכול לקנות.

ובאיזה קנין קנה.

כשלומדים על דיני קנין רואים שיש הרבה סוגים של קנין. בכללות, אפשר לדבר על חמשה סוגים של קנין מטלטלין – יש הרבה סוגים פרטיים של קנין, אבל אפשר לחלק אותם לחמשה סוגים^י.

הקנין הראשון הוא קנין כסף – לפי דעת רבי יוחנן "דבר תורה מעות קונות"^י, מדין תורה ברגע ששילמתי על חפץ הוא שלי, רק חכמים תקנו שצריך קנין נוסף בשביל תקנת הלוקח (שלא יאמר לו המוכר "נשרפו חטיך בעליה"^י).

הקנין השני הוא קנין משיכה – כאשר הלוקח מושך את החפץ אחרי ששכמו על המחיה, גם אם עוד לא שילם את הכסף בפועל, החפץ נקנה לו והוא מתחייב לשלם^י.

סח קידושין ט, ב. ובכ"מ.

סט ראה גם שיעורי כ"ז שבט תשע"ד; א' סיון תשע"ה. ובכ"מ. ע ראה שו"ע חו"מ ס' קצח"ג.

עא קידושין כח, ב. ובכ"מ.

עב מובא באחרונים (וראה גם המובא בקובץ יסודות וחקירות שבהערה הבאה) שאלו הם שני דינים שונים – קנין וחייב (שלם). ראשי התיבות של קנין חייב הם קח

יש עוד קנין, בהגבהה, שהאחרונים נחלקו^י האם הוא תולדה של משיכה או שהוא סוג של קנין בפני עצמו. אנחנו מעדיפים כעת לומר שהוא קנין בפני עצמו, כדי שיהיה אפשר לדבר על "חמשה קנינים" בסוגי הקנין... יש קנין נוסף, קנין מסירה – כשאני קונה בהמה והבעלים מוסר לי אותה בלי שעשיתי שום פעולה – אבל הוא לכולי עלמא תולדה של משיכה ולא קנין מסוג חדש^י.

קנין מיוחד נוסף הוא קנין חליפין – אפשר להגיד שזהו המסחר המקורי, "המחליף פרה בחמור"^י, כאשר קנין של חפץ אחד קונה את חליפיו. כמו שאמרנו, בקנין צריך "דעת קונה" ו"דעת מקנה". המיוחד בקנין חליפין הוא שכל אחד הוא גם מקנה וגם קונה בו זמנית – כל אחד מקנה את החפץ שלו וקונה את החפץ בו הוא מחליף אותו.

הקנין האחרון הוא "קנין אגב" – כאשר קונים קרקע אפשר לקנות אגב הקרקע מטלטלין.

הקבלת "חמשה קנינים"

כיצד ניתן להקביל את חמשת סוגי הקנינים ל"חמשה קנינים"?

רבי אייזיק אומר בפירוש במאמר שקנין כסף הוא כנגד "אברהם קנין אחד".

קנין משיכה, בסוד "משכני אחרין נרוצה"^י, הוא כנגד "ישראל קנין אחד", שקיימו בעצמם "משכו וקחו לכם צאן למשפחהיכם"^י ונמשכו בעצמם כצאן-קדשים (שהרי נשמות ישראל הן צאנו של יעקב אבינו^י) עד שזכו לסיום הפסוק – "הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בכ".

– דיני מקח וממכר.

עג ראה באורך ליקוט השיטות בקובץ יסודות וחקירות ערך 'קנינים', וש"נ.

עד קובץ יסודות וחקירות הנ"ל ערך 'מסירה' וערך 'משיכה', וש"נ.

עה בבא מציעא ק, א; כתובות עו, א.

עו שה"ש א, ד. ד"ה "משכני אחרין" תש"א פ"ב ועוד.

עז שמות יב, כא.

עח בית עולמים קמ, א ד"ה "בשעתא".

ה"תמורה" היא בעיקר חליפין שוה בשוה, כאשר מתן תורה מגלה 'שויון' בין העליונים והתחתונים

שלשה קוים של קנין

בכל אופן, כאן במאמר הוא מדבר על סוגים אחרים של קנין – שלשה סוגי קנין, כנגד שלשת הקוים של הספירות. כל המהלך כאן הוא להסביר שהקנין הוא סוד עולם התיקון. מה ההבדל

בין עולם התהו לעולם התיקון? בעולם התהו הספירות עומדות זו תחת זו ואין ביניהן קשר מהותי, ואילו בעולם התיקון הספירות מתחלקות לשלשה קוים כאשר יש בין הספירות שבהם קשרי גומלין והתכללות.^{פח}

כנגד שלשת הקוים ישנם שלשה קנינים עיקריים – כסף, שטר וחזקה.^{פט} אמרנו שהקנין העיקרי בשבילנו הוא קנין הקדושין, וגם שם יש שלשה קנינים – כסף שטר וביאה.^צ שתי השלישיות הללו הן בשלשת הקוים, כסף-שטר כנגד חסד וגבורה, ימין ושמאל, והקנין השלישי הוא בקו האמצעי – חזקה בתפארת וביאה ביסוד (והרי "גופא ובריתא חשבינן חד"^{צא}, כמו שקוראים בפרשת וישב "אלה תלדות יעקב יוסף"^{צב}). הארכנו בכל נושא הקנינים בגלל השאלה שלו על סוג הקנין.

אורות וכלים

אמנם הענין הוא כידוע שלשון הקב"ה האמור בגמרא הוא בחי ז"א דעולם התיקון בלשון ספרי הקבלה.

אחד^פ] וגבה [ממלאכי השרת' (שם), הכהנים העובדים ב'בית המקדש קנין אחד', סוד ההגבהה כנ"ל] מאד [עצמותו של משיח, התגלמות ה'בכל מאדך', המתבטאת ב'תורה חדשה' של מלך המשיח"] (עולה, אם כן, שיש שלש בחינות של תורה – תורת האצילות, קודם שנברא העולם; תורת הבריאה, לה זכינו במתן תורה; תורה דעתיקה – וא"ק וכו', עד לגילוי עצמות אור אין סוף ב"ה – שהיא תורת משיח, ודוק).

פח מבו"ש ש"ב ח"א פ"א ועוד.

פט קידושין פ"א מ"ה.

צ שם משנה א.

צא זה ח"ג רכג, ב ובכ"מ; ע"ח של"א פ"ג.

צב בראשית לו, ב.

קנין אגב קרקע הוא כנגד "שמים וארץ קנין אחד", בסוד "את השמים ואת הארץ", "לדבות תולדותיהן", כאשר אגב השמים והארץ נקנים כל צבאותיהם (ה'מטלטלין', "מטל השמים ומשמני הארץ"^{טט})

קנין חליפין, שנקרא בפסוק **תמורה** (כדלקמן), הוא כנגד "תורה קנין אחד", בסוד **התורה** שנתנה ל-**מ** יום.^פ עיקר החידוש של מתן תורה^{פג} הוא 'חליפין' בין עליונים ותחתונים – "עליונים ירדו למטה" ו"תחתונים יעלו למעלה"^{פד}. ה"תמורה" היא בעיקר חליפין שוה בשוה^{פג} (שאינם ככל מכה, אלא החלפה של שני החפצים עצמם), כאשר מתן תורה מגלה 'שויון' בין העליונים והתחתונים. קנין הגבהה שייך ל"בית המקדש קנין אחד", הנמצא "על הר גבה"^{פד}, "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו"^{פה}. בבית המקדש, עיקר ה"דירה בתחתונים", יורד ה' עצמו ומתגלה למטה, אך התכלית היא הגבהת כל העולמות מלמטה למעלה (אורות וכלים גם יחד, ללא שום הסתלקות חלילה^{פז}) – "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית הוי' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים"^{פז}.

עט בראשית כז, כח.

פ כדרשת המלה **תרומה** – ראה זהר ח"ג קעט, א; בעה"ט ריש תרומה.

פא ראה לקו"ש חט"ו בראשית ג וש"נ.

פב שמות רבה יב, ג.

פג ראה ב"מ מז, א תוד"ה "גאולה" ובאריכות בערך זה בקובץ יסודות וחקירות השלם (וש"נ).

פד ישעיה מ, ט.

פה ירמיה יז, יב.

פו ראה תניא קונטרס אחרון ד"ה "להבין מ"ש בפע"ח" קנז, ב.

פז ישעיה ב, ב (וראה מיכה ד, א).

בלשונות שנאמרו בבית המקדש, "**מרום**" ו**נשא מגבעות**", יש רמז לאמור במשיח "**ירום ונשא וגבה**" (ישעיה נב, יג). וכן יש לדרוש את חמש העלויות שבפסוק כנגד חמשת הקנינים: "הנה ישכיל עבדי [בסוד מעשה בראשית, 'שמים וארץ קנין אחד'] ירום [מאברהם] (תנחומא תולדות יד), אבירם, 'אברהם קנין אחד' [ונשא 'ממשה' (שם), פנימיות נשמת יעקב ישראל, השקול כנגד כל ישראל, 'ישראל קנין

ברכה לישראל אלא השלום^צ, יש מעלה בכלי – שרש הכלים למעלה משרש האורות^{צט} – ויש מעלה באור. עוד דימוי שמופיע כאן במאמר באופן עיקרי הוא צורה וחומר, וכפי שהוא יסביר צורה היא לא איך שאני מצייר את הדבר על הדף, אלא אור פנימי שמתלבש בתוך החומר. ארבעת המושגים הללו של אורות וכלים הם בעצמם כנגד ייחודה:

אור-כלי בחכמה (י), שהיא ראשית גילוי האור (כאשר מ"התעבות האור" נתהווה שרש הכלים^ק, "אותיות קצרות" שבחכמה^{קא}); צורה-חמר בבניה (ה עילאה), לה שייך ניקוד הצירה ובה מתגלה ש"איהו וגרמוהי חד בהון"^{קב}, שרש המציאות-החמר. נשמה-גוף מתייחדים בפרצוף ז"א (ו שבשם), כאשר בתוך ה"תפארת גופא"^{קג} ("יעקב מלבר"^{קד}) מתגלה הדעת שהיא "נשמת התפארת"^{קה} ("משה מלגאו"^{קי}). זכר-נקבה, סוד נישואי איש ואשה על מנת להוליד, שייך למלכות (ה תתאה), הכח להתפשט ולמלוך על המציאות, "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו..."^{קי} (והוא סוד "יהודה [אבי המלכות] היה עסוק ליקח לו אשה" שמוזכר במדרש בפרשת וישב^{קי}).

עולם התהו – נפילת הכלים והסתלקות האורות

איך נבראים, נוצרים ונעשים העולמות המתוקנים? הקב"ה, בתכנית מכוונת, ברא קודם עולמות שנחרבו, עולמות שנשאר מהם "תהו ובהו", ואחר כך מתוך השבירה הזו בא התיקון,

צח עוקצין פ"ג מי"ב.

צט ראה סה"מ תרמ"ט עמ' רמג"ד ובכ"מ.

ק ראה ע"ח ש"ז פ"א.

קא ראה שער האמונה (אדה"א) פ"ה.

קב ע"פ הקדמת תקו"ז ג, ב.

קג שם יז, א ("פתח אליהו").

קד ע"פ תקו"ז יג (כט, א).

קה ע"ח כללי מהרח"ו כ ועוד.

קו בראשית א, כח.

קז בראשית רבה פה, א. נתבאר באורך בשיעור צפרא דשבתא (וראה גם התועדות י"ט כסלו תשע"ח) – ראה לקמן במדור קול שמחה. וראה עוד לקמן הערה קל.

זהו דבר שמובא הרבה בספרי הקבלה והחסידות. כשאני אומר הקב"ה אני חושב על עצמות ה', אבל בחסידות מוסבר שזהו כינוי לפרצוף ז"א – כמובן, זהו ה', אבל כמו שהוא מתלבש במדרגה של ז"א. כפי שהקדמנו, רבי אייזיק מדגיש כאן במאמר שדווקא מפרצוף ז"א מתחילה השלמות של יחוד מה ו-בן, חיבור של חלק זכרי וחלק נקבי. גם בתוך הכינוי 'הקדוש ברוך הוא' מודגש שיש שני ממדים, שתי בחינות, "קדוש" ו"ברוך", שהמובן שלהם הפוך^{צג} – "קדוש" הוא נבדל, חלק ה-מה, ו"ברוך" הוא מה שמתלבש במציאות, חלק ה-בן. וידוע דבחינת אורות וכלים דפרצוף ז"א דתיקון הוא הבורא ויוצר ועושה עולמות מתוקנים כרצונו ית'

כתוב "כי ששת ימים עשה הוי' את השמים ואת הארץ"^{צד}, הבריאה-יצירה-עשיה של העולמות התחתונים היא בעיקר מכח פרצוף ז"א הכולל את שש המדות ("ששת ימים"), כמו שמבואר בזהר^{צה}. פרצוף ז"א של עולם האצילות, עולם התיקון, עושה את העולמות המתוקנים כרצון ה' – עולמות שמוצאים חן בעיני ה'.

הוא מדבר כאן על אורות וכלים – ענין עיקרי בנושא של תהו ותיקון, שהוא יאריך בו במאמר. אורות וכלים הם גם כמו ספירות ואותיות – כשמדברים על הספירות מתכוונים בעיקר לאורות והכלים הם אותיות^{צז} (כך מתחלקות לב נתיבות חכמה בתחלת ספר יצירה לעשר ספירות-אורות ו-כב אותיות-כלים). אפשר להמחיש את המושגים אורות וכלים בכמה אופנים – בתוך האדם האורות והכלים הם נשמה וגוף. נשמה וגוף הם גם כמו זכר ונקבה, כמו שכתוב^{צח} על אברהם אבינו ושרה אמנו. מי מעל מי? איני יודע. "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק

צג ראה לקו"ת מסעי ב, א ובכ"ד.

צד שמות כ, י; לא, יז.

צה זהר ח"א רמז, א; ח"ב פט, ב. ובכ"מ.

צו תניא שנהיה"א פ"ד ופ"ו.

צז זהר ח"א קב, א ועוד.

אנשים מציאותיים יכולים לעשות הרבה מאד, לפעול בעולם ולהביא את המשיח

אותיות שאפשר להזדהות איתן: יש אנשים מציאותיים – אנשים שיש להם שאיפות מציאותיות והם יודעים איך לממש אותן בתוך המציאות. אנשים מציאותיים יכולים לעשות הרבה מאד, לפעול

בעולם ולהביא את המשיח. המציאות היא דבר טוב – ה' הטוב ברא את המציאות טוב, ומי שחי במציאות יכול לעשות הרבה דברים טובים. אצל מי שנמצא בעולם התהו יש פיצול: השאיפות שלו לא מציאותיות, הוא רוצה דברים גדולים, רוצה משיח, אבל השאיפות מרחפות מעל המציאות – יש לו אורות שנמצאים מעל המציאות. מצד שני, והא בהא תליא, הכלים שלו הם מתחת למציאות. כשמגיעים למציאות, לא רק שהוא לא מצליח לממש את השאיפות הגדולות שלו – הוא לא מצליח לתפקד במציאות באופן תקין, הוא בחוסר-תפקוד, מתחת למציאות הנורמלית.

אפשר להגיד שמי שחי בעולם התהו חי בחלום – השאיפות שלו הם חלומות טובים, שהוא לא יודע לממש במציאות, והחלק השני של המציאות שלו הוא סיוט, הוא מתחת למציאות ולא מצליח לתפקד בתוכה. וממילא העולמות שהיו נמצאים למלכות המלכין קדמאין נתבטלו מן המציאות. האורות עלו מעל המציאות, הכלים נפלו מתחת למציאות – אז אין לעולם התהו מציאות.

משל הדברים הבטלים

אך ידוע ומבואר בכ"ד שאף על פי שאין למדרגת וענן עולם דתהו הנ"ל מציאות אף על פי כן אינם העדר לגמרי כלא היו מעולם כלל. אלא שמציאותו נקראת למטה מן המציאות.

עולם התהו שנשבר אינו במציאות, אבל החזרה לתהו ובהו לא מבטלת את המציאות לגמרי, יש רשימו ממה שהיה, יש כאן 'מציאות

הקנין עליו מדובר כאן: מן עולם התהו דמלכין קדמאין דוימלוך וימת בהשגחה פרטית, על ה"מלכין קדמאין" קוראים בפרשת השבוע. היו שבעה מלכים שעל כל אחד מהם כתוב "וימלך..."

וימת^{קח}, הם מלכו ומיד התמוטטו. למה הם מתו? כי הם לא היו נשואים. אחריהם מופיע מלך שמיני, המלך הדה, שרק עליו כתוב "ושם אשתו וגו'^{קט}, ובו לא כתוב "וימת" – הוא ההתחלה של עולם התיקון, עולם שיש בו נישואין (יחוד מה-בן שרמזו ב"שם אשתו מהיטבאל"^{קפ}). כידוע דמלכין קדמאין מתו וזיונייהו לא אשתכחו.

זהו הלשון של הזהה המלכים מתו והאורות שלהם לא נמצאו. המלכים כאן הם הכלים, האותיות, ועל האותיות יש 'זיינים', תגים, שרומזים לאורות של עולם התהו^{קא}. בשבירה של עולם התהו, מיתת המלכים, הכלים נפלו למטה והאורות הסתלקו למעלה:

דהיינו שהאורות נסתלקו מן כלי המלכים אל שרשם למעלה מעלה מן המציאות והכלים נשארו בבחינת למטה מן המציאות.

יש כאן ציור של רבי אייזיק שהוא חוזר עליו בהרבה מקומות: יש את המציאות, שהיא עולם התיקון, אורות בתוך כלים. מחוץ למציאות יש את מה שנמצא למעלה מהמציאות ומה שנמצא למטה מהמציאות. בשבירת הכלים של עולם התהו נעשה פיצול – הכלים נופלים למטה מהמציאות והאורות עולים מעל המציאות.

עולם התהו – חלומות וסיוטים

נגיד זאת באותיות שאפשר להבין יותר,

קח בראשית לו, לבי"ט.

קט שם פסוק לט.

קי ראשית עולם התיקון ביחוד הדר-מהיטבאל העולים אשה, מלכות, כנ"ל שיחוד זכר-נקבה שייך למלכות דווקא.

קיא ראה ע"ח ש"ח פ"ו.

שלמטה מהמציאות'.¹

כדי להסביר את הענין הזה הוא משתמש במשל קשה:

והוא כמ"ש בכ"ד מענין כף הקלע למחדו"מ בטלים שבזה העולם

כתוב, גם בספר התניא², שעל דברים בטלים נידונים בכף הקלע ועל עבירות ממש צריכים להכנס לגינהם. גם הגינהם וגם כף הקלע הם לא נקמה אלא תיקון, כמו שהזכרנו. בדרך כלל משתמשים בביטוי "דברים בטלים", אבל הוא כותב כאן שזה נכון גם לגבי מחשבות ומעשים. יש שטויות במחשבה, שטויות בדיבור וגם מעשים שהם שטויות.

שאם אין בהם איסור לא תעשה דאורייתא ודרבנן אין מונעין לנפש האלוקית לדבקה בה' בתורה ומצוות וכאלו אין שום פגם בנפש מחמת הדברים בטלים.

אנשים מבזים שעות על שטויות – חבל, הזמן לא חוזר. בכל זאת, אחרי שמישהו בזבז שעות, הוא יכול

ללכת להתפלל, ללמוד תורה או לקיים מצוות – אחרי שבת בזבזה שעות היא יכולה לקום וללכת לבית הספר. לכאורה, הדברים הבטלים לא פוגמים בנפש, לא מפריעים להיות אחר כך יהודי כשר ולעשות מה שצריך.

כל זה נכון לגבי העולם הזה, אבל מה קורה אחר כך?

אף על פי כן כשהנפש יוצאה מן הגוף אינה יכולה לעלות אל מעלות קדושתה בשרשה מחמת הדברים בטלים שנמשכים אחריה.

כשהנפש רוצה לעלות חזרה מהעולם הזה כל הדברים הבטלים, שלכאורה לא הפריעו

יש שטויות
במחשבה,
שטויות בדיבור
וגם מעשים שהם
שטויות. אנשים
מבזים שעות
על שטויות – חבל,
הזמן לא חוזר

כאן, מצטברים ומונעים ממנה לעלות – כל השטויות שהאדם עסק בהן, במחשבה, דיבור ומעשה, כרוכות אחריהו כמו כלב³ ומפריעות לו לעלות. לפעמים הוא אפילו לא יודע שהוא מת – הוא מדמיין שהוא עדיין חי, עסוק באותן שטויות שהוא בזבז עליהן זמן בחיים. בחסידות כתוב הרבה⁴, במיוחד במאמרים של אדמו"ר האמצעי⁵, על דברים בטלים – שהם המקור של כל המחשבות הזרות בנפש, נושא שכל החסידות מדברת עליו. גם בתפלה, כאשר הנפש מנסה לעלות למעלה – כמו אחרי ההסתלקות – הדברים הבטלים מונעים את העליה, הם מופיעים בתור מחשבות זרות שמפריעות להתעלות הנפש. וזהו ענין יסורי כף הקלע עד שיתבטלו ויתפרדו כל הדברים בטלים מן הנפש לגמרי והוא ביטולם לגמרי ותוכל לעלות לשרשה.

בחסדי ה' העונש הוא לא תמיד, הוא נגמר מתי שהוא, הדברים הבטלים מתבטלים – ואז הנפש יכולה לעלות. הוא מביא את המשל המפחיד הזה כדי להסביר את היחס בין האורות שהסתלקו מעל המציאות לכלים שנפלו מתחתיה:

כמו כן הוא שיש עדיין איזה אחיזה לכלים שנפלו כנ"ל עם שרשם באורות שעלו למעלה מעלה [וכמשי"ת].

איך נסביר את הקשר בין האורות שלמעלה לכלים שלמטה? באמצעות מושג מהמדע שאנחנו אוהבים להזכיר – שזירה קוואנטית, קשר בין דברים מרוחקים שלכאורה אין ביניהם תקשורת ישירה (ה"תהו" הוא סוד השבירה וה"בהו" – "בו הוא"⁶) – הוא סוד הקשר לשרש האורות). בהסבר בתוך הנפש, יש כאן עדיין זיקה בין חוסר-התפקוד במציאות לבין השאיפות – חוסר התפקוד אוהו בשאיפות.

קיג סוטה ג, ב.

קיד תו"א יוחי קב, ג ואילך (ועוד כפי הנסמן בהערה הבאה). קטו ראה הקדמת דרך חיים (ובביאורי רבי הלל מפאריטש דלעיל הערה יח); תו"ח בשלח קסט, א וש"נ. ובכ"מ.

קטז ספר הבהיר אות ב.

קיב פ"ח.

חוסר-התפקוד אוחז בשאיפות, אומר שבלי שיהיו אורות גדולים במציאות אני בכלל לא מצליח להיות במציאות, והאחיזה הזו בסופו של דבר תאפשר לעשות תיקון

שנפטר בלי ילדים ובעצם אין לו שום קרובים, הנכסים שלו הם הפקר שהראשון שמחזיק בהם זוכה בהם. למלכים דתהו אין יורשים, כי הם הרי לא התחתנו, אז אולי הבירור מהתהו הוא בעצם קנין מן ההפקר.

ובספר משנת חסידים אומר להם יורשים והדברים ארוכים.

הספר משנת חסידים הוא ספר חשוב שמסכם את קבלת האריז"ל, והוא מסביר שיש יורשים למלכים דתהו – זהו

נושא ארוך, שאין כאן מקומו. בכל אופן, רבי אייזיק מסכים עם הספר משנת חסידים:

אך ממה ששנו חכמים בלשון המשנה ה' קנינים "חמשה קנינים" כתוב בברייתא, אך הפתיחה של פרק הברייתא הזו היא "שנו חכמים בלשון המשנה" – הפרק הזה הוא לשון משנה טהורה, ובלשון משנה "קנין" הוא דווקא עם קונה ומקנה ולא מהפקר:

ובלשון משנה נקרא בשם זכיה מן ההפקר ולא קנין. [אף שבגמרא מצינו גם לזה לשון קנין].

בגמרא קנין הוא גם ממקנה וגם מהפקר אבל בלשון משנה הוא אף פעם לא מההפקר – מההפקר זוכים ולא קונים. לכן, מכריע רבי אייזיק, כדברי המשנת חסידים:

נראה לומר שהוא קנין ממש כמש"ת אי"ה]. וכ"ז צריך ביאור ותבונה בו.

את כל הדברים האלה צריך להסביר, כפי שהוא יעשה בהמשך המאמר.

ענין תהו ותיקון

רק נסיים את הקטע הזה:

וגם י"ל כפי הידוע שבנין עוה"ז הוא מפרצופי התיקון. למה ארז"ל שיתא אלפי שני הוי עלמא שני אלפים תוהו עד שבא אאע"ה ונעשה שני אלפים תורה וכו'.

עד כמה שאמרנו שהעולם שלנו הוא עולם

כשמדברים על הדברים הבטלים שמעכבים את הנשמה הקשר הזה הוא בעיקר שלילי (וכף הקלע מתקנת אותו), אבל כשמדברים על האורות המדובים והתקיפים של התהו והכלים שנשברו יש בקשר הזה תקוה – חוסר-התפקוד במציאות לא מאפשר רק 'להתיימש' מהשאיפות ולשחרר אותן אל מעל המציאות, חוסר-התפקוד אוחז בשאיפות, הוא אומר שבלי שיהיו אורות גדולים במציאות אני בכלל לא

מצליח להיות במציאות, והאחיזה הזו בסופו של דבר תאפשר לעשות תיקון, להחזיר את האורות שהסתלקו.

הקנין ממלכים קדמאין

והקב"ה ז"א דתיקון קונה את הקנינים שלא יהיו תחת רשות המלכים שמתו. אלא תחת רשות המלך החי הגדול והקדוש ב"ה

את המחשבות הזרות, שהן תוצאה של הדברים הבטלים, של השבירה – אפשר להעלות. זהו נושא עיקרי בתורת הבעל שם טוב – העלאת המדות הנפולות והמחשבות הזרות¹⁷. זהו תיקון השבירה, קנין מה שנפל. כמו שאמרנו, כאשר מצליחים לקנות להעלות משהו מתוך העולם המבולגן שלנו – עושים תיקון.

בסוגריים הוא מעלה שאלה מענינת. הוא שאל קודם ממי ה' קונה. כאן הוא עונה שהקנין הוא מהתהו, מהמלכין קדמאין דמיתו, אבל המלכים האלה מתו – לכאורה אין להם דעת מקנה, אז השאלה היא עדיין ממי ה' קונה:

[ואפשר לומר שהקנין הוא מן ההפקר מאחר שאין להם יורשים.

כאשר משהו מת ואין לו יורשים, כמו גר

ק"ז מבואר ברבוי מקומות בספרי הבעש"ט ותלמידיו (וראה פרדס חב"ד 1 עמ' 77 ואילך).

וקשה ע"ז ממה שנמצא בכ"ד גם באו"א שכ"א מהם כלול ממ"ה וב"ן. והתירוץ לזה מבואר ג"כ בכ"ד דאבא ממ"ה דמ"ה וממ"ה דב"ן ואימא מב"ן דמ"ה ומב"ן דב"ן.

בעולם התיקון כל פרצוף מורכב משתי בחינות, והאריז"ל מפרט מה הם חלקי ה"מה ומה הם חלקי ה"בן שבכל פרצוף, אבל לפי מה שכתוב כאן בפרצוף אבא שני החלקים הם זכריים, גם הצד הנקבי שלו הוא זכרי (מה ד-בן), ובפרצוף אמא שני החלקים הם נקביים, גם הצד הזכרי שלה הוא בעצם נקבי, הנקבה שבזכר (בן ד-מה). כל זה היה באותיות של קבלה, בלי שהסברנו יותר מדי.

וכל זה צריך ביאור ובהכרח לבאר קצת כללות ענין תוהו ותיקון דשם מ"ה החדש.

מחשבה והתרצות

נסיים בעוד דבר שכתוב באחרוני האחרונים על עניני קנין, ויכול לתת הסבר יפה לשאלה שהוא העלה בסוגריים, על הקנין מהמלכים דמיתו:

הסברנו שקנין מצריך דעת, גם "דעת קונה" וגם "דעת מקנה", אבל יש שני סוגים של דעת, כמו תרין עטרין שבדעת, שאחרוני האחרונים קוראים להם 'מחשבה' ו'התרצות' קכ"ד. יש דעת שהיא יותר פעילה, יותר אקטיבית, ויש דעת שהיא יותר סבילה, יותר פסיבית. למדנו במשך כמה שנים קכ"ה את המאמר "אמונה ובטחון" קכ"ו, ושם הסברנו שני סוגים של בטחון – בטחון פעיל ובטחון סביל, בספירות נצח והוה. בטחון פעיל הוא יזמה ופעילות כדי שיהיה טוב. מהו בטחון סביל? בטחון שיהיה טוב, שאפשר לסמוך על ה' הטוב שהוא יעשה טוב, "חשוב טוב

מבולגן, וכתוב עליו שרובו רע"ח ו"מעשה העולם הזה קשים ורעים והרשעים גוברים בו" קט"ט, הוא חלק מעולם התיקון – יש בו ניצוצות, שרידים, מעולם התוהו, אבל הוא עולם ומתקיים כרצון ה'. אם כן, כיצד אומרים שבתוך ה"שית אלפי שנין דהוי עלמא" ההתחלה היא "שני אלפים תהו" – הרי התהו הוא קדם לעולם שלנו, ולא חלק מהעולם שלנו.

עוד י"ל להמשיך ביאור הענין בקצת הרחבה מ"ש בע"ח שעד פרצופי זו"נ לא היה רק בחינת הדכר משם מ"ה החדש ובחינת הנוקבא משם ב"ן. ולא ה' פ' אחד כלול ממ"ה וב"ן עד זו"נ דאצ"י. הענין של עולם התיקון הוא יחוד השמות

מה ו-בן. עולם התהו הוא

תופעה של שם בן, וליתר

דיוק של שם סג שנפל

ונהיה שם בן קכ". אחר

כך יצא שם מה החדש

לתקן את שם בן. במושגי

הקבלה, השבירה היא

באור שיצא מהעינים של

אדם-קדמון והתיקון הוא

על ידי שם מה החדש

שיוצא מהמצח של אדם-

קדמון ובא לתקן את שם

בן שנפל. על התיקון הזה כתוב "אשר עשה

משה לעיני כל ישראל" קכ"א – עשיה היא לשון

תיקון קכ"ב ומשה רבינו, שאומר "ונחנו מה" קכ"ג,

מתקן את אור העינים. היחס בין מה ל-בן הוא

יחס של זכר ונקבה, שמאפיין את עולם התיקון,

אבל האריז"ל אומר שעד לפרצופי זו"נ, שיש בכל

אחד מהם מה ו-בן, הזכר הוא שם מה והנקבה

היא שם בן, ולא כל פרצוף מורכב משניהם.

האיש הוא הרוצה,

ה"דעת קונה"

שלו היא מחשבה,

ומספיק שהאשה

'תזרום' עם זה,

תסכים לחיזור

שלו ותקנה לו את

עצמה

ק"ח ע"ח שמ"ז פ"ד; שמ"ט פרקים ג"ז.

ק"ט שם שמ"ב פ"ד.

ק"כ ע"ח ש"י פ"ב (מ"ת). ובכ"מ.

קכ"א דברים לד, יב.

קכ"ב ראה ראב"ע על בראשית ב, ד; בראשית רבה יא, ו (ובכ"מ); פסיקתא רבתי; ו, זהר ח"א מז, ב.

קכ"ג שמות טז, ז.ח.

קכ"ד ראה באורך הנסמן בקובץ יסודות וחקירות ערך 'מחשבה והתרצות'.

קכ"ה משיעור י"ט תמוז תשע"ז עד לשיעור ב' כסלו תשפ"ב.

קכ"ו המאמר השני בספר לב לדעת.

הרבי רוצה

שנתעסק בעניני
משיח וגאולה.
והקנין - נושא
עיקרי וכללי
בתורה - נקרא
גאולה

זהו כבר הסבר טוב לסוגריים שראינו: המלכים דמיתו, מי שנפל מתחת המציאות, הוא לא בכוחות ליזום בעצמו תיקון, ליזום קנין. אבל אם ה' בא ואומר שהוא רוצה לקנות אותך, לתקן אותך, אם הרבי בא ורוצה לתקן – הוא ודאי מסכים בשמחה, הוא זורם ומתרחב עם היזמה של התיקון והקנין, הרי הוא רק מחכה שמישהו יבוא ויוציא אותו מהנפילה שלו.

"על הגאולה ועל התמורה"

נקודה אחרונה ממש:

במגלת רות יש פסוק חשוב של קנין, כאשר בעז צריך לקנות את הזכות לקנות-לגאול את נחלת אלימלך (ולשאת את רות) מהגואל הקרוב יותר. בחז"ל לקלה יש שני פסוקים עיקריים של קנין – הראשון הוא בתורה, "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" קל, והשני במגלת רות, "וזאת לפנינו בישראל על הגאולה ועל התמורה לקים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לדעהו וזאת התעודה בישראל" קל. חז"ל דורשים שיש בפסוק האחרון סוגים שונים של קנין – "הגאולה" היינו קנין כסף (כשם שאברהם אבינו, היהודי הראשון – המכוון כנגד קנין כסף, כנ"ל – קנה-גאל קלח בכסף את מערת המכפלה), "תמורה" קנין חליפין ו"שלף איש נעלו" קנין סודי.

בכל אופן, לעניננו, חשוב מאד שהקנין נקרא "גאולה". הרבי רוצה שנתעסק בעניני משיח וגאולה קלט והקנין – נושא עיקרי וכללי בתורה – נקרא גאולה. שנזכה שה' יגאל אותנו, וכשה' ירצה לגאול-לקנות אותנו נזרום עם הענין, נגיד לו כן בשמחה.

יהיה טוב"קכז. השרש של שתי הבחינות הוא בדעת, יש דעת פעילה ויוזמת, שמישהו רוצה ומכוון, ויש דעת יותר סבילה, שמישהו מסכים לקנין, מתרצה, למרות שאינו יוזם. מי ה"דעת קונה" ומי ה"דעת מקנה"? האחרונים אומרים שאפשר כך

ואפשר כך, אבל הסדר הרגיל יותר הוא שה"דעת קונה" היא ה"מחשבה" וה"דעת מקנה" היא ה"התרצות" – הקונה מחזר לקנות את החפץ, יש לו מחשבה לקנות מה שהוא רוצה, והמקנה מתרצה למכור לו.

הקנין הכי חשוב עבורנו הוא הנישואין, כמו שדברנו גם בפעם הקודמת. בנישואין, כמו שהארכנו, האיש הוא הקונה והאשה היא המקנה, היא מקנה את עצמה לאיש. לכן, הסדר הרגיל הוא ש"דרכו של איש לחזר אחרי אשה" קכח ו"איש דרכו לכבוש" קכט, האיש הוא הרוצה, ה"דעת קונה" שלו היא מחשבה, ומספיק שהאשה 'תזרום' עם זה, תסכים לחיזור שלו ותקנה לו את עצמה קל. כמובן, יש גם מקרים הפוכים, אבל בדור שלנו לא ברור מי האיש ומי האשה – לפעמים לאשה יש את הדעת הזכרית, האקטיבית, והאיש זורם עם המחשבה שלה ומתרחב. לעתיד לבוא "נקבה תסובב גבר" קלא, האשה תתעלה מעל האיש להיות "אשת חיל עטרת בעלה" קלב, ואזי היא "עושה [במובן של מעצבת ופועלת קלג] רצון בעלה" קלד על ידי מחשבת הרצון שלה (וככל שאנו מתקרבים לעתיד הזה התופעה הזו גוברת).

קכז אג"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ב עמ' תקלז; ח"ד עמ' קצז.

קכח ע"פ קדושין ב, ב.

קכט ילקו"ש בראשית רמז טז.

קל והוא סוד "יהודה [כח ההודאה-ההתרצות] עוסק ליקח לו אשה" הנזכר לעיל – "לכתך אחרי" (ירמיה ב, ב) לא בכונה של טעם ודעת אלא למעלה מטעם ודעת, כפי שמבאר רבי אייזיק בהמשך המאמר.

קלא ירמיה לא, כא.

קלב משלי יב, ד.

קלג ראה גם לקו"ש ח"ד פרשת בלק ס"ד. ובכ"מ.

קלד תנא דבי אליהו רבה פ"ט.

קלה ראה בבא מציעא מז, א.

קלו ויקרא כה, יד.

קלז רות ד, ז.

קלח וראה רש"י לבראשית כג, ז.

קלט ראה גם שיחת ש"פ תזו"מ תנש"א. ובכ"מ.

הלומד על מנת לעשות | צידה לדרך

- ◆ קנין־תיקון הוא הכנסה מרשות הרבים של העולמות התחתונים לרשות היחיד של עולם האצילות.
- ◆ יהודי צריך להיות 'כבד' בקניינים רוחניים המגלים את האחדות בתוך עולמנו ה'מבולגן'.
- ◆ תכלית המצוות היא שמחה של מצוה – השתתפות בשמחת ה' בדירתו בתחתונים ושמחה בקנין הרוחני.
- ◆ כל "קנין אחד" הוא גילוי של ה"אחד" בעולמנו – שיקוף של ה'.
- ◆ על כל אחד ואחת ללמוד את התניא היומי.
- ◆ ה"פנים" של התורה קדמו לעולם וה"אחור" של התורה מופיע אחרי יציאת מצרים.
- ◆ רבי אייזיק: כתר – שמים וארץ; חכמה – אברהם; בינה – ישראל; ז"א – תורה; מלכות – מקדש.
- ◆ הרבי: חסד – אברהם; גבורה – תורה; תפארת – ישראל; יסוד – שמים וארץ; מלכות – מקדש.
- ◆ "אברהם קנין אחד" הוא קנין כסף (כיסופים); "ישראל קנין אחד" הוא קנין משיכה ("משכני אחריו נרוצה"); "שמים וארץ קנין אחד" הוא קנין אגב; "תורה קנין אחד" הוא קנין חליפין (עליונים־תחתונים); "בית המקדש קנין אחד" הוא קנין הגבהה (השכינה יורדת לעולם כדי להגביה את כולם).
- ◆ שלשת קוי עולם התיקון הם קניני כסף־שטר־חזקה (או כסף־שטר־ביאה).
- ◆ אור־כלי, צורה־חמה, נשמה־גוף, זכר־נקבה – ארבעה זוגות כנגד י־ה־ז־ה.
- ◆ אנשי תיקון חיים במציאות שברא ה' – מציאות טובה שמי שחי בה יכול לפעול הרבה.
- ◆ אצל אנשי תהו יש פיצול – השאיפות שלהם מעל המציאות והתפקוד שלהם מתחת למציאות.
- ◆ עולם הוא חלום – השאיפות הן חלומות טובים והתפקוד במציאות הוא סיוט.
- ◆ בעולם הזה העיסוק בשטויות לא מונע אחריו עיסוק בתורה ומצוות – אך לאחר ההסתלקות השטויות מונעות את עלית הנפש למקומה (עד לתיקון בכף הקלע).
- ◆ העיסוק בשטויות כל היום גורם בתפלה למחשבות זרות המונעות את העליה.
- ◆ בין שבדי הכלים שתחת המציאות לאורות שהסתלקו מעל המציאות יש 'שזירה קוואנטית'.
- ◆ חוסר־התפקוד במציאות אוחז בשאיפות לבל תסתלקנה לגמרי (אחיזה שמבטיחה תיקון עתידי).
- ◆ קנין מורכב מ'מחשבה' (רצון) ו'התרצות' (הסכמה) – צד אחד יוזם וצד שני זורם.
- ◆ בנישואין בדרך כלל החתן יוזם והכלה זורמת – אך לעתים הכלה יוזמת והחתן זורם.
- ◆ למי שנפל מתחת המציאות אין כח ליוזם תיקון – אך הוא זורם בשמחה כשבאים לתקן אותו.
- ◆ קנין הוא גאולה – כשה' בא לקנות־לגאול אותנו עלינו להתרצות בשמחה.

שיעור שיעור לחנוכה

חנוכה עם הרה"ק מרוז'ין

חנוכה הוא סוד הפסוק "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך". הוא לא מסביר בפירוש את הקישור לחנוכה, אלא בעיקר את התוכן הפנימי של הפסוק והעבודה שלו – תיקון הנשמות הנמוכות בדורות האחרונים, נשמות שהן בבחינת רגלים. בפשט, הקישור של התורה הזו לחנוכה הוא מה שמצות נר חנוכה היא מבחון, משמאל הפתח, בלילה החשוך, והעיקר – למטה מעשרה טפחים. זו מצוה השייכת למדרגות הנמוכות ביותר, בחינת רגלים.

הבת עין אומר¹ שהנחת המנורה למטה מעשרה טפחים דורשת מהמדליק להתכופף, להשתחוות ולהשפיל את עצמו – לקיים את המצוה תוך כדי שפלות. בהדלקת נר חנוכה צריך לרדת לבחינת הרגלים כדי להעלות משם נשמות. זו התכלית של נר חנוכה, "עד שתכלה רגל מן השוק"² – לכלות מן השוק את הנשמות שבבחינת רגל, על ידי תיקון והעלאתן.

תיקון הדורות האחרונים מכח אברהם

הרבי מרוז'ין מסביר שבדורות האחרונים, לפני ביאת המשיח, קשה לתקן את הנשמות על ידי תורה ותפלה. תורה ותפלה הן מוחין ומדות, אבל כאשר נמצאים בבחינת רגלים העיקר הוא תיקון המעשה. כך מסביר גם אדמו"ר הזקן

א. להתכופף כדי לתקן

נלמד שלש תורות של הרב הקדוש רבי ישראל מרוז'ין זי"ע לחנוכה. תורה ראשונה שאמר הרה"ק מרוז'ין בחנוכה³:

"חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך". בדורות הללו קשה להיות תיקון לנשמות על ידי תורה ותפלה, כי אם ע"י ענייני עולם הזה שמכוון בהם לשם שמים, כי מחמת שהנשמות שבדורות הללו הם בחינת רגלים, כשרוצה לקרב את עצמו להשי"ת ע"י תורה ותפלה אינו בטוח בעצמו ונופל עליו פגיות ח"ו, וגם לצדיק קשה להעלותם ע"י תורה ותפלה, כי אם ע"י עבודת ה' בגשמיות ועניני עוה"ז.

וזוהו "חשבתי דרכי", היינו עבודת ה' בעניני עוה"ז באכילה ושתיה ושאר דברים גשמיים, ועי"ז "ואשיבה רגלי" אשיב את הנשמות מבחי' רגלים "אל עדותיך", כי צריך הצדיק לעסוק בעניני עוה"ז ובתאוותיו כדי להעלות הנשמות שבדורות הללו שהם קטנים מאד ורחוקים מבחי' לב שהוא בחי' בינה, וצריך כל אדם לראות שיהיו כל תאוותיו והבלי עניני עוה"ז בבחי' חשבתי דרכי וגו', ועי"ז יהיה גם הצדיק נקל להעלותו, והשי"ת יקרב לבבות ישראל אליו אכ"ר.

נערך ע"י יוסף פלאי מהתוועדות אור לכ"ז כסלו תשע"ז, מגדל העמק, בר מצוה משה צבי שי' פבזנר (ח"ה).

א כל הציטוטים מתוך עירון קדישין השלם, חנוכה, וש"נ.
ב תהלים קיט, נט.

ג שבת כא, ב.

ד דרושים לחנוכה ד"ה הנה ענין החנוכה.

ה שבת כא, ב.

קונטרס העבודה, שאל לו לאדם לחפש מדרגות, אלא עליו לדעת את מקומו האמתי ולעבוד את ה' שם בפנימיות.

"לא בשופטני עסקינן", לא מדברים כאן על מישהו שרוצה לרמות את עצמו והוא 'חיצוני' לגמרי, אלא באדם שבאמת חושב שיגיע לדבקות בה' על ידי תורה ותפלה, אך היות שזו לא באמת מדרגתו – כי באופן כללי, זו לא מדרגת הדורות שלנו ("דורות הללו שהם קטנים מאד") – הוא אף פעם לא ירגיש שזו העבודה שלו, לא יהיה בטוח. חוסר-הבטחון של האדם במה שהוא עושה גורם בעצמו לפניות זרות. זהו חידוש חזק.

לכן, הוא אומר, אי אפשר לתקן היום את הנשמות בדרכים העתיקות והסלולות, בינין הישן של תורה ותפלה. איך כן אפשר לתקן את הנשמות היום? רק על ידי דברים גשמיים. שם האדם נמצא באמת, הוא מזוהה עם הרגלים, עם השוק, וגם עם התאוות – אבל אם הוא יעשה הכל באופן של "בכל דרכיך דעהו"¹ הוא יוכל לעלות.

גם בשביל הצדיק, להעלות נשמה, לעזור לנשמה של חסיד, אפשר רק כשהחסיד לא מרמה את עצמו. אם החסיד חושב שהוא דבק בה' על ידי התורה והתפלה שלו, הוא מרמה את עצמו – הוא יהיה חסר יציבות בעבודתו וגם לצדיק יהיה קשה לתקן אותו. אבל כאשר החסיד מכיר את מקומו ועובד את ה' ב"חשבתי דרכי ואשיבה", אזי גם הצדיק יוכל לעזור לו.

מכיון שזו עבודת הדור שלנו, חנוכה, שמזכיר שאנחנו נמצאים במדרגות הנמוכות, למטה מעשרה טפחים, הוא החג המיוחד של הדור שלנו, חג של משיח.

ב. תיקון יוחנן כהן גדול

תורה שניה של הרבי מרוז'ין:

אנו אומרים "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן

בתניא, ואומר שבדורות הראשונים עיקר התיקון היה בתורה (עבודת הראש), ולכן "תלמוד תורה כנגד כולם"; בדורו של האריז"ל עיקר התיקון היה בתפלה (עבודת הלב)¹; אבל בדור האחרון עיקר התיקון הוא במעשה, בדיבוי צדקה וחסד. עמוד גמילות החסדים, שהוא תיקון המעשה והרגלים, הוא אברהם אבינו ("חסד לאברהם").

גם לאברהם אבינו, "אברהם התחיל להאיר"², יש זיקה מיוחדת לחג החנוכה³.

נפילת הרגל היא בהיותה "רגל גאווה". נפילה זו באה (בפרט בדורות האחרונים) "מן השוק" – מתוך התאוה-ההשתוקקות דקליפה בכלל, ובפרט תאות-ממון,

ההצלחה בשוק העסקים, שמעוררת גאווה. רגל גאווה בגימטריא אברהם – הלעומת-זה של אברהם אבינו, המתקן אותה באמירת "ואנכי עפר ואפר"⁴.

"בכל דרכיך דעהו"

הרבי מרוז'ין אומר שאם מישהו מנסה לתקן את עצמו בדרגה שלמעלה ממנו – הוא לא מרגיש בטוח בעצמו. חוסר הבטחון מביא את האדם לידי פניות בעבודתו, כך שכל העבודה אינה לשם שמים. זהו ווארט מאד יפה להסביר למה אדם צריך להחזיק דווקא במדרגת עבודת ה' שמתאימה לו, כמו שכותב הרבי הרש"ב בסוף

1 אגה"ק ט.

2 תניא קו"א דף קסב.

3 שמות רבה טו, כא.

4 כפי שנתבאר באריכות בשיעור, לפי דברי הבת עין.

5 תהלים לו, יב. וראה בת עין דרושים לחנוכה ד"ה איתא בגמרא "וזהו עד שתכלה רגל מן השוק בחינת גסות הרוח מכונה בשם רגל כמאמר הכתוב אל תבואני רגל גאווה וזהו עד שתכלה רגל היינו בחינת גסות".

יא בראשית יח, כז.

חנוכה הוא חג בו הבן מתקן את האבא, הבן הפרוש מתקן את אביו הצדוקי

הניח חנוני נרו מבחוץ החנוני חייב. רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור (ומכאן למדו בגמרא שנר חנוכה מצוה להניחו בתוך עשרה טפחים). אומר הרבי מרוז"ן:

חנוני אותיות **יוחנן**, רמז ליוחנן כהן גדול שנעשה צדוקי, הוציא את ה"נר [מצוה]" החוצה כי לא האמין בתורה שבעל פה. בא רבי יהודה ואמר "בנר חנוכה פטור" – דהיינו החשמונאים-המכבים (הרמזים ברבי יהודה^כ) תיקנו ('פטור') את נשמת יוחנן כהן גדול, בכך שקבעו את נר חנוכה, "נר מצוה", שצריך להיות דווקא בחוץ!

לפי הווארט הזה יוצא שחנוכה הוא חג בו הבן מתקן את האבא, הבן הפרוש מתקן את אביו הצדוקי. בכלל, כל תיקון הצדוקים והביתוסים והקראים וכו', כל מי שלא מאמין בתורה שבעל פה, שייך לחנוכה, זהו החג של התורה שבעל פה^{כא}, "אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי כי ע"ל לאלהים"^{כב} (נשיאת הפתקים בתורה שבעל פה^{כג}), הנצחון על מלכות יון שנמשלה לנמר^{כד} על ידי החשמונאים שקיימו "הוי ע"ל כנמר"^{כה}.

אם כן, זהו חג של כיבוד הורים, כולל הורה צדוקי ש'מטגנים' אותו לחנוכה... בכל השנה הוא חייב ("החנוני חייב") ובחנוכה הוא פטור. לא רוצים שהוא יכניס את הנר הביתה, אלא אפשר שיהיה בחוץ – ודווקא זו המצוה דרבנן, מצוה מובהקת של תורה שבעל פה. כלומר, יש משהו בחנוכה שמתבוננים בכל הראש של הצדוקים ומתקנים אותו, בלי לשנות את הבעיה שלו –

כ שהרי יהודה המכבי הוא בנו הידוע של מתתיהו ונכדו של יוחנן. וראה בספר **הנרות הללו** במאמר 'עזות דקדושה' על יהודה בן תימא.

כא לכל הנושא ראה בהרחבה בספר **הנרות הללו** שם.

כב תהלים סב, יב.

כג ראה רש"י שמות כ, ח "זכור ושמו בדבור אחד נאמרו. וכן מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים... הוא שנאמר אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי".

כד דניאל פ"ז. ויקרא רבה יג, ה.

כה אבות ה, כ.

גדול". הרבי מרוז"ן מניח שיוחנן כהן גדול הוא זה שנעשה צדוקי בסוף ימיו^{כז}, כמו שנראה בפשטות (אך יש בזה דיון גדול^{כח}), ואם כן מדוע מזכירים אותו כאן לשבח? הוא מסביר שדווקא על ידי נר חנוכה יש תיקון ליוחנן כהן גדול.

צדוקי הוא מי שלא מאמין בתורה שבעל פה הנקראת "נר מצוה" – "כי נר מצוה [תורה שבעל פה] ותורה אור [תורה שבכתב]"^{כט}, "מצוה לשמוע דברי חכמים"^ל, וכדברי הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה ש"התורה והמצוה" היינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה ("תורת"י" שכתוב על אברהם אבינו^{לא}).

חבור תורה שבכתב ותורה שבעל פה הוא חבור יום ולילה, שהרי כאשר משה רבינו היה בהר סיני והקב"ה לימד אותו תורה שבכתב ידע שהוא יום וכאשר לימד אותו תורה שבעל פה ידע שהוא לילה^{לב}. חנוכה מחבר את שניהם (בהדלקת נרות בתחלת הלילה, "משתשקע החמה"), להוציא מדעת הצדוקים שהפרידו בין התורות.

הבן מתקן את האבא

בפעם היחידה שמוזכר נר חנוכה במשנה נאמר^{לד}: **גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב.**

יג ברכות כט, א (וראה שם מחלוקת אביי ורבא).

יד ראה ערכי תנאים ואמוראים ערך ינאי המלך. סדר הדורות חלק תנאים ואמוראים ערך יוחנן כהן גדול. אכן, הדעה המקובלת היא לא כמ"ש כאן אלא שיוחנן כהן גדול הוא יוחנן הורקנוס בן שמעון בן מתתיהו – ראה מאמרו של הרב עזריה אריאל ש"י "יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר" באתר מכון התורה והארץ, וש"נ.

טו משל"ו, כג.

טז יבמות כ, א. ולכן נקרא איסורי עריות דרבנן "איסור מצוה". יז "וישמר משמרת מצותי חקתי ותורתי", בראשית כו, ה. ופירש רש"י "ותורתי, להביא תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני".

יח תנחומא כי תשא לו.

יט בבא קמא פ"ו מ"ו.

וכולל פורים, החג האחרון שניתן להכתב) חייב להיות לפי הכלל הגדול "באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא"^{כח} – לפי ה"ריבנו" וה"דיננו" כך ה' רב ודן בשבילנו. אבל בחנוכה – החג של תורה שבעל פה שלא כתוב בתנ"ך – הסדר הוא אחר. ובאמת, הא בהא תליא, דבר שלא כתוב הוא יוצא מן הכלל לגמרי. חנוכה שייך ל'אורות דתהו' ואחד הסימנים של אורות דתהו הוא שהדבר בא בלי הכנה מוקדמת של האדם.

אמנם צריך להבין: הרי במציאות נראה שנס חנוכה התחיל באתערותא דלתתא, החשמונאים שהרימו את נס המרד במסירות נפש (ונס הנרות בא רק לאחר הנצחון), הפוך מדבריו! אכן, הכוונה שבאמת הכל היה גילוי אלקות נטו, מאה אחוז, הכל מה' (קצת כמו באיז'ביץ, שאליבא דאמת אין בחירה), וזה עצמו סיבה שחנוכה לא יכול להיות כתוב! משמע כאן שבפורים אמנם ישראל עשו תשובה אבל בחנוכה לא עשו תשובה, הכל היה במסירות נפש טבעית, מודעות טבעית לגמרי – לכן זו בחינת משיח.

בחנוכה "כל ישראל מקבלים השפע בשוה", מתאים למה שמבואר בחסידות שמצד עצם היחידה שבנפש כל היהודים שוים, ויש משהו בחנוכה של גילוי היחידה אפילו יותר מה"עד דלא ידע" של פורים. גבורת המכבים היא של יהודים פשוטים, בהם מתגלה היחידה שבנפש. כמה שהחשמונאים הם גבורים וצדיקים (גבור צדיק = חשמונאי), באמת זו גבורה של היהודים הפשוטים, "ועמך כלם צדיקים", גבורה שהיא גילוי העצמי.

יש בזה תכלית השפלות, בטול וענוה, "מאד מאד הוי שפל רוח", שהרי אתה לא עושה כלום אלא הכל מה', אך גם תכלית ההגבהה – גילוי הטבע היהודי, מודעות טבעית מתוקנת.

גם להוציא את הנר החוצה, ושם בחוץ לחבר את האור והחשך, היום והלילה. "אמצאך בחוץ אשקך"^{כז}.

ג. רבת את ריבם

התורה השלישית:

בנוסח על הנסים בפורים אומרים "הרב את ריבנו" (בגוף ראשון, מתוך מעורבות שלנו) ובחנוכה אומרים "רבת את ריבם" (בגוף שלישי, כמדברים על משהו שאינו נוכח ופעיל בעצמו). אומר הרבי מרז'ין: בכל החגים יש קודם אתערותא דלתתא ובעקבותיה אתערותא דלעילא. בפסח ישראל היו צריכים לעשות ברית מילה וקרבת פסח ("דם פסח ודם מילה"^{כז}), וכן קידוש החדש – ניצוץ שיתגלה מלמטה כדי שנוכה לאתערותא דלעילא. גם בפורים, ישראל עשו תשובה על כך שנהנו מסעודת אחשוורוש, שנה שלמה בה עמדו בתנועה של מסירות נפש, ואז זוכים ל"הרב את ריבנו" – אנחנו מתחילים 'לריב' באתערותא דלתתא, והקב"ה רב את ריבנו באתערותא דלעילא. לעומת זאת, בחנוכה היתה אתערותא דלעילא, "רבת [אתה התחלת לריב] את ריבם".

לכן בכל החגים כל אחד מקבל את השפע לפי ערכו, לפי האתערותא דלתתא שלו, "לפום שיעורא דיליה" (ואפילו כשיש מסירות של "בכל מאדך", מדובר ב"מאד" שלך, ולא ב"מאד" האלוקי האין סופי), אצל רבי אחד יתגלה כך ואצל אחר אחרת. אבל בחנוכה, שהעיקר הוא אתערותא דלעילא, כולם מקבלים את השפע בשווה "ואז אפשר להוושע בכל טוב".

חנוכה באתערותא דלעילא

יוצא מדבריו, שכל מה שכתוב בתנ"ך (עד

כו שיר השירים ח, א.

כז רש"י שמות יב, ו.

כח ע"פ זרה ח"א רמז, א; ח"ב לא, ב; ח"ג קמה, א.

קול שמחה

פרשת יושב

אחרית ותקוה

לחשוב קדימה

"כי אנכי ידעתי את המחשבות", שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח.^א

הפסוק האופטימי "כי אנכי ידעתי את המחשבת אשר אנכי חשב עליכם נאם הוי' מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה"^ב נדרש כאן גם על ידיעת ה' את מחשבות בני האדם וזיהוי כוונתם הפנימית החיובית. הרבי ר' בונים מסביר שה' היה "בורא אורו של משיח" דווקא מתוך פעולות יהודה (על כל גלגליהן) משום שידע את פנימיות מחשבתו:

דבא המדרש להורות לנו ענין נפלא, דכל השבטים ויעקב היו עסוקים בצום וצעקה לה', השבטים בשביל מכירת יוסף וגם יוסף על מכירתו וגם יעקב התאבל על בנו והיו מתפללים לה' בכל לבם ובכל נפשם. ויהודה היה עסוק ליקח אשה. נמצא, לעיני בשר היה ענינם יותר להשם, כי היה עסוק בנשיאת אשה. אף על פי כן אמר המדרש דאין שום אדם יודע מחשבות הטמונות בלב איש, וראה הקב"ה יותר מעשה יהודה, וממנו היה בורא

נערך ע"י איתאל גלעדי משיעור יום שבת וישלח תשפ"ג - כפ"ח.

א בראשית רבה פה, א.

ב ירמיה כט, יא.

אורו של משיח.

בעוד כל השותפים לאירוע הקשה של מכירת יוסף היו עסוקים באבל ותשובה על העבר, יהודה – שירד מגדולתו בעקבות המעשה^א – עסוק בעתיד, בנשיאת אשה והולדת דורות, וה' מעדיף זאת. זהו לימוד עיקרי מאבי המלכות^ב, אופיו של מלך אמתי הוא היכולת לצלוח כל משבר ונפילה ולהמשיך להביט לעתיד.

יאוש או התחלה חדשה?

אך מה בדיוק היתה מחשבתו של יהודה בה בחר ה'? תלמידי הרבי ר' בונים נחלקו בענין באופן חריף, כמשתקף בהערת המו"ל הנדירה בקול שמחה, ה'מוחה' כנגד פירוש אחד ומסיימת "למען ידעו דור אחרון כי לא זה הדרך ולא זו העיר היה פרשיסחא!"^ה:

רבי שמואל משינווא הסביר^ג כי יהודה התייאש מעצמו ומיכולתו לעשות תשובה וקיווה שיצאו ממנו בניו טובים שיתקנו גם אותו וה' ייקר דווקא את מחשבתו זו. הרבי ר' בונים העיד על עצמו שהוא גלגולו של בעל "מבחר

ג ראה סוטה יג, ב.

ד ששת ה'עסוקים' מכוונים כנגד הז"ת: ראובן בחסד, ה' בגבורה, יעקב בתפארת, השבטים בנו"ה, יוסף ביסוד ויהודה במלכות - תכונת המלכות, על אף ש'רגליה ירדות מות' (משלי ה, ה), לעסוק בתיקון עולם.

ה וראה היכל הבעש"ט כד מאמר הר"י דנדרוביץ.

ו רמתים צופים תנדב"א פ"ה נז. ועד"ז איזור אליהו (לר"א מוויסקיט, תלמיד הרה"ק מקוצק) וישב עה"פ.

ששני הפירושים הם בבחינת "גנוחי גניח" (של מי שמתאנח על מצבו ומנסו לתקנו) ו"לולי ליל" (של מי שבוכה על מתו, לאחר יאוש) – שני פירושי תרועה שלהלכה אנו נוקטים כשניהם^ז – ושעל האדם לנקוט בשתי הדרכים, להתחיל תמיד מחדש וגם להתמסר לבניו כאילו רק בהצלחתם תלוי תיקונו (כשעוד לפני ש"ברא מזכה אבא"^ח), עצם ההשקעה בילדים וחינוכם פועלת לטובה אצל האבא). השם משמואל^ט אף הציע פירוש שלישי (המתאים לשילוב הנ"ל) – ש"אורו של משיח" היינו צדיק שאינו שת לבו כלל לתיקון עצמו (לא ב'התחלה מחדש' ולא בתקוה להעלאה על ידי הבנים), אלא עסוק רק בתיקון עולם על ידי הולדת בנים טובים.

בעומק, זהו תהליך של הכנעה־הבדלה־המתקה: פירוש היאוש החיובי מבטא הכנעה עצומה של יהודה (לשון הודיה), המודה ומתוודה שאין לו כלום משלו (כמדת המלכות "דלית לה מגרמה כלום"^י) – אין לו זכויות וגם לו חוט של תקוה לתיקון הפגם ("נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל"^{יא}) – ורק ה' יכול להקימו אם ירצה^{יב}. הפירוש ה'מוחה' ודורש עבודה הוא פירוש של הבדלה, התחלה מחדש הנבדלת מכל העבר. איחוד הפירושים הוא המתקה בה כל האפשרויות מתקיימות ביחד, תומכות זו את זו, ואף משחררות את האדם מדאגה לעצמו ומגלות את "אורו של משיח" שבו (כפירוש השלישי הנ"ל), ודוק.

הפנינים", הכולל בספרו את "שער היאוש" שענינו יאוש חיובי מעניני העולם הזה (היאוש דקדושה הוא סוד תיקון המלך יואש). זהו לא יאוש מוחלט מתיקון־עצמי אלא הכרה שהתיקון אינו בידי הארת הנשמה שבגוף (שיכולה גם להכרת משרשה, חלילה) אלא עליו להמשיך – בדורות הבאים – משרש הנשמה הנתון בידי ה'^ז. אכן, כשהרבי מקוצק שמע פירוש זה אמר שלא יתכן שמפי רבו מפשיסחא יצא "שאישי יסמוך על בניו שיתקנוהו", והסביר^ח שכוונת רבו היתה שיהודה, מתוך מרירותו העצומה על חטאו, התייאש מעברו ואף מהיכולת לתקנו בדרך של תשובה, אך חלילה לא התייאש מעתידו ופנה להתחיל מחדש את עבודתו, בחזרה למצוה הראשונה, "פרו ורבו"^ט.

למרות הצגת שתי הדעות כמחלוקת מן הקצה אל הקצה הפער ביניהן אינו כה גדול: גם לפי הפירוש הראשון, ה'פסימי', יהודה לא אבד את תקוות התיקון וגם לא חדל מלפעול – הוא רק הבין שהתיקון עצמו יבוא בהשגחת־ידיעת ה' ואינו תלוי ישירות בפעולותיו. גם לפי הפירוש השני, ה'אופטימי', המצוה בה החל יהודה היא דווקא הולדה, בה טמונה הנחה של תיקון עולם מדור לדור (ואף שיש לקיים מצוה זו ללא חשבונות כיצד יצאו הילדים, כנלמד מהתוכחה לחזקיהו מלך יהודה, ההנחה היא שגם מבן רשע עתיד לצאת בהמשך בן צדיק^י). ואכן, בדורות הבאים^{יב} נקטו ש"אלו ואלו דברי אלהים חיים",

ז וראה מי השילוח ח"א עה"פ שאם גם בשרש אין תקוה לא יימשכו דרכו נשמות ברות־קיימא.

ח הערת ר"א וואלדען לרמ"צ שם. שם משמואל וישב תער"ב.

ט בראשית א, כח.

י ברכות י, א.

יא וראה יחזקאל יח.

יב חמדת דוד ר"ה (עמ' 66 ואילך). בית ישראל וישב

תשכ"ז (ועוד).

יג ר"ה לד, א.

יד סנהדרין קד, א.

טו זהר ח"ג קפ, ב.

טז עמוס ה, ב. וראה זהר ח"ג ו, א-ב.

יז וראה גם מי השילוח ח"ב עה"פ.

המרד

ודאי שהמרד טוב ונכון כאשר מדובר בשחרור עם ישראל מעול זרים, כמו מרד החשמונאים במלכות יון הרשעה.

גם חכמי האומות ("חכמה בגויים תאמין"), הוגי הפילוסופיה הפוליטית המודרנית, קבעו שיש לעם את 'זכות המרד', ואף 'חובת המרד', כנגד שלטון עריץ ורודני. אלא שהמרד הרצוי הוא 'מרי אזרחי בלתי אליים' המביע את רצונו של העם באופן ברור ומביא להחלפת השלטון בדרכי שלום.

אי ציות למען העם

אם כן, צודק מי שאומר שלעתים יש לשבור את כללי המשחק (וגם כשהדבר נאמר בהקשר לא נכון הרי "ממנו נקח לעבד את ה' אלקינו"), לטובת העם והמדינה! אכן, כאשר השלטון נוהג נגד העם וערכי היסוד שלו, מותר וצריך להמרות את פיו ואף למרוד בריש גלי. אך יש לדעת מתי

הדבר נכון ולנהוג בזהירות הנדרשת. לדוגמה, כאשר השלטון מתכחש לחובתו להגן על אזרחי המדינה, או כשהוא כופה על העם לנהוג בניגוד לחוקי התורה וכיו"ב – הרי 'זכות המרד' נתונה לעם. וברוח הזמן נפרט: ממנהלי מוסדות הכותבים שלא יכניסו תכניות ערכיות לבית הספר נלמד כיצד ראוי לעמוד על משמר החינוך ולא להכניס מושגים משובשים שמנסים לכפות על ילדי ישראל. מקצינים הקוראים לסרב לפקודות שנועדו להשיג נצחון נלמד כיצד עלינו לסרב לטטטוש ערכים, למלחמה בבני עמנו במקום באויב ולרחמנות שלא במקומה, וכיו"ב. בסופו של דבר, המאבק האמתי הוא על לב העם. כאשר העם יחפוץ בתיקון המדינה, הדבר יקרה בע"ה, ובדרכי נעם, "ומלכותו ברצון קבלו עליהם". ויהי רצון שבמהרה בימינו "כל עם ישראל, יתאחד יקום ויגאל".

עם חילופי השלטון בארץ לאחר הבחירות האחרונות, קרא ראש הממשלה היוצא לראשי רשויות לא לשתף פעולה עם הממשל הנכנס (בתחומים מסוימים). בתגובה, טענו מהצד השני של המפה הפוליטית שמדובר ב"המרדה". זו הזדמנות טובה לעסוק בנושא הטעון של המרד: מרידה במלכות נחשבת בהלכה מעשה חמור: "דינא דמלכותא דינא [אף במלכי האומות]", על מלך ישראל נאמר "'שום תשים עליך מלך', שתהא אימתו עליך", והמלך רשאי להעניש את המורד בו אף בעונש מוות.

אך לכל כלל יש יוצא מן הכלל. גם לציות ומשמעת יש גבול: כשהמלך מצוה על מעשה מסוים הנוגד את התורה אין לצייט לפקודתו! המלך (וכל שלטון אחר) אינו מקור הסמכות הבלעדי והעליון, אלא הוא כפוף ויונק את כוחו ממקור גבוה יותר, חק התורה.

ובנוגע למרד ממש, הפיכה שלטונית: ראשית, המלך יונק את כוחו (גם) מהסכמת-קבלת העם, ולכן כאשר בפועל רוב העם מורד בו ואינו נשמע אליו אין לו דין מלך. יתרה מזו, כשהמלך 'עובר את הגבול', אינו מקיים את חובותיו לדאוג לשלום העם ולשפוט בצדק, יש לעם את הזכות למרוד, להדיח את המלך ולהחליפו (מרד שתכליתו מלכות מתוקנת ולא אנרכיה פרועה).

נערך ע"י יוסף פלאי.

א ניתן לקבל מהדורה מורחבת בדוא"ל.

הסיפור החסידי

הבעל שם טוב לחנוכה | להוציא את הנס ממחבואו

בהילוכם פגעו באיש כפרי מוביל עגלה מלאה שחת, למכור ביום השוק. כעבור זמן מה ראו, והנה איש אחד הולך ונאנח מכאב שיניים שאחז אותו. האיש פגע בעגלת השחת, הכניס ידו לתוך השחת והוציא קש אחד, הכניס לתוך פיו ודקר בהקש, והכאב חלף הלך לו.

ויאמר לו הבעל שם טוב: הלא ראית מה שאירע לאיש הזה שסבל מכאב השיניים? יש עשב הנקרא 'רוטא', והוא מרפא כאב שיניים. ולזה האיש נמצא עשב ה'רוטא' כששלח ידו בהשחת. לפי דעתך הוא עניין טבעי, שהכפרי הוביל את השחת והיום הזמין ה' יתברך העשב להקל צער האיש? אינו כן!

כשברא הקב"ה את עולמו, ראה מראש שלזה האיש יהיה כאב שיניים היום, והכפרי יוביל השחת, ובין השחת ימצא עשב 'רוטא', והאיש יכניס ידו לתוך המספוא, ובין השחת ימצא לידו העשב, ויתרפא. וכן הוא בנדון דידך, כשעלה ברצונו יתברך לברוא העולם, הזמין הקב"ה שביום זה ובשעה זאת תהיה רעידת הארץ כדי להציל את נפשך. [רשימות דברים א, עמ' יד]

לא במקרה התבטלה האינקוויזיציה בשנה שבה התגלה הבעש"ט. עצם התגלות הבעש"ט מבטלת את המצב של יהודי אנוס, המוסר את נפשו מחד ומתנהג כגוי מאידך. כך אמר פעם: "יהודי פולין – יאמינו בה' עד ביאת המשיח, יהודי גרמניה – לא אוכל לעזור להם עד שיגיע המשיח, ואילו אני באתי עבור יהודי רוסיה – הפוסחים על שני הסעיפים". יהודי פולין מתוקנים כבר, את האנוסים לכתחילה של גרמניה ("היה יהודי בביתך ואדם בצאתך"), רק

ימי האינקוויזיציה בספרד נמשכו עוד בימי הבעל שם טוב, ובשנת התגלותו חלפו. ומעשה שאירע באותם הימים באחד מאנוסי ספרד שעלה והיה לשר גדול, והמלך חיבבו מאוד. הזעיטון [המשטרה החשאית] חקרו ודרשו אחריו, ומצאו כי הוא שומר מצוה בהחבא. תפסוהו במאסר, ואחרי עינויים קשים דנו אותו למיתה בשריפה ר"ל, מה שנקרא אז 'אוטו דה פה'.

ביום שנקבע לדונו עשו במה ברחוב העיר, וקהל גדול נאספו לראות המחזה איך ששורפים יהודי. גם המלך והשרים הגבוהים היו נוכחים, וישבו על הבמה. וכשעלה האנוס על הבמה כדי שיקראו בפניו את פסק הדין רעדה פתאום הארץ וכל הקהל נסו לנפשם, וגם האנוס נס לנפשו. עלה בידו לעבור את גבול ספרד, ובא למדינה אחרת ושמר תורה ומצוות בגלוי.

ובלב האיש האנוס הזה עלה ספק בניסו – אם מראשית ימי שמים וארץ ראה השם יתברך מה שיקרה אתו, וכיוון אז את רעידת הארץ בשעה ובזמן זה כדי שיוכל להמלט, או שרעידת הארץ היא עניין טבעי, והנס הוא שמשפטו קרה בעת רעידת הארץ. ושאל לכמה רבנים, ולא נתקבלה אצלו תשובתם.

פעם עבר דרך מעזבזבו והלך לקבל פני כ"ק הבעל שם טוב ולשאול אותו שאלתו, לידיע תשובה נכונה שתתקבל על הלב. הבעל שם טוב הכין עצמו אז לילך להתפלל בבית הכנסת, ואחז טלית ותפילין בידו הקדושה. ואחר שנתן לו שלום, אמר לו הבעל שם טוב: הבה נלך לבית הכנסת להתפלל, וילכו יחדיו.

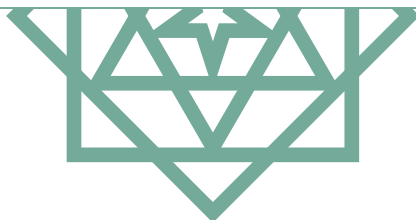
גם, כי הבעל שם טוב טורח להראות ליהודי בעיניו כיצד נראה נס שכזה. זהו עניינו של חנוכה ופרסום הנס שבו. לא מדובר בנס גלוי ממש, השובר את חוקי הטבע לגמרי, כביציאת מצרים. בחנוכה, או בסיפורו של האנוס, העולם לא זז ממקומו – אך דווקא את הנס הזה בא הבעל שם טוב לפרסם ולהודיע על קיומו.

עניינו של חנוכה הוא עיקר החידוש שהביא הבעל שם טוב, שהיה בעצמו צדיק נסתר שהתגלה פתאום. צדיק כזה מפרסם אלוקות בצורה שאינה שוברת את הטבע, אך גם לא נכנעת לו. שבירת הטבע עלולה להביא לתוצאות מרות – כחנניה מישאל ועזריה שמתו לאחר שיצאו מכבשן האש. הכניעה לו מחשיכה את אורו של הנס. אך הבעל שם טוב מגלה, שההשגחה הפרטית נוגעת לשורש הבריאה והטבע עצמם. אין שום פרט בעולם, ולו הקטן והזניח ביותר, שאיננו קשור ישירות לבורא העולם.

המשיח יוכל לתקן. הבעל שם טוב נועד ליהודים כמו האנוס הספרדי, הלוקים ב'כאב שיניים': **כאב השניות** של הפסיחה על שני הסעיפים. מאז התגלות הבעל שם טוב, האלוקות שבעולם, וגם ביהודי, לא מתחבאת עוד. כיצד מרפאים את השניות של הנס והטבע?

נתחיל מלנסח במילים שונות את ספקו של האנוס: מה מציק לו? הרי ברור לו שהקב"ה זימן בשבילו את צירוף המקרים הנדיה, ומה אכפת לו כל כך כיצד? אין זאת אלא שהוא רוצה להבין באמת האם הכל הוא נס ואין בעצם טבע כלל, או שהטבע הוא עניין בפני עצמו – והנס מתלבש בו ומתאים את עצמו אליו.

האנוס אינו בטוח בכך. כשם שהוא עצמו אנוס להחביא את יהדותו, שמא גם הנס אנוס לתוך תבניות הטבע? אך לשיטת הבעש"ט התשובה חד משמעית: כל העולם, כולל חוקי הטבע שבו, הוא נס אחד גדול. מעניין לשים לב

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

תפילה להשראה אלקית

כבר הרבה שנים אני מלמד, כותב ומפיץ יהדות וחסידות ועם השנים אני מגיע לעוד ועוד קהלים חדשים וב"ה אני שמח מאוד על כל העבודה והתוצאות שהיא מביאה. כמובן שכל הכח שלי הוא מהקב"ה ואני מרבה להתפלל על כך, שאזכה להשראה אלקית, על מנת שאוכל להמשיך בדברים הטובים שאני עושה. זכור לי ששמעתי בשם הרב שאפשר ואולי אף רצוי להתפלל לקב"ה לזכות בעיבור של נשמת צדיק, שאלתי היא האם מעבר לתפילה כללית ובקשת השראה מהקב"ה, באמת נכון לבקש שאזכה לעיבור של נשמת צדיק שתנחה אותי ותתן לי כוחות?

מענה:

סדר העבודה שלנו הוא מן הכלל אל הפרט: קודם מתפללים מעומק הלב שהשי"ת יביא גאולה ומשיח לכלל ישראל ולעולם כולו בקרוב ממש, אח"כ שנזכה-אזכה לקיים את השליחות שלנו בעולם הזה על הצד הטוב ביותר, כלומר בהשראה אלקית ושמחה. אין צורך לפרט להשי"ת אין

הוי' אלהיך" = "ואהבת לרעך כמוך אני הוי'".

ממחשבות שליליות

הרב מדריך להסיח את הדעת ממחשבות שליליות הבאות מכח המדמה ולומר להן שהן שטויות. קשה לי ליישם זאת, כי נראה לי שאין מדובר במחשבות שליליות 'צדדיות', אלא מחוויות לא נפרדות ממני. איך אפשר להסיח את הדעת מדבר כזה?

מענה:

היסח הדעת הכוונה לא לשקוע ב'חושך' וב'יאוש' שלך (שבאמת אלו כח המדמה – היצה"ר – בלבד) אלא לנסות להתמקד במחשבת הכלל הגדול של החסידות – "מעט אור דוחה הרבה מן החושך", ומעט אור היינו איזו פעולה טובה שאתה זוכה לעשות במשך היום. מה שהשי"ת מזכה אותך לעשות משהו טוב היינו סימן מובהק שבאמת ה' קרוב אליך מאד (כמו שכתוב בשער של ספר התניא) ואוהב אותך ורוצה לקרב אותך אליו יתברך. שתבשר בשורות טובות!

להמשיך לנו השראה, אם על ידי עיבור נשמה או בדרך אחרת. כאשר לומדים דברי צדיקים וזוכים לטעום את הטוב-טעם של התורה שהם מלמדים זה גופא בחינת עיבור של נשמת אותו צדיק. ובעיקר צריך לבקש מהשי"ת שאזכה לעבור אותו בשמחה – שמחה היא היא השראה.

ידוע הרמזו שחלק המילוי – חלק העיבור – של המלה **שמחה = השראה** (שין מס חית הא = השראה), כאשר כללות המילוי = 864 = ד פעמים יראה ("עבדו את ה' ביראה", "עבדו את ה' בשמחה"), הכל המשכת הארה (עיבור) מנשמת יצחק אבינו, לשון צחוק ושמחה ופחד יצחק-יראה, היראה שומרת על חיזוק קשר האהבה (היינו יראה מניתוק חבל האהבה ח"ו) היינו "ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק" – אברהם מתעבר ביצחק ויצחק ממשיך לנו שמחה ואהבה ביראת שמים טהורה [אהבה שמחה בהכאה פרטית – א פעמים ש, ה פעמים מ, ב פעמים ח, ה פעמים ה = ישראל, וביחד עם אהבה-שמחה = "ואהבת את

אנכי וילדים

המדור לילדי ישראל

איש מצד'ים

המתרחש בביתו ועם רכישו. אחר כך, כאשר מסתבכים העניינים, מאשם יוסף על ידי אשת פוטיפר בדבר שלא היה ולא נברא ונזרק אחר כבוד אל בית הכלא. שוב נופל יוסף ממעמד מכבד אל תחתית הבור. וראו פלא: גם בבור האסורים חוזרת ותופעת ההצלחה שלו. שר בית הסהר מגלה את יוסף וממנה אותו אחראי על כל שאר האסירים. תקופת המאסר מסתיימת, בפרשה הבאה, כאשר מוצא יוסף חן בעיני פרעה לאחר שפותר לו את חלומותיו, ושוב הצלחה מסחררת: יוסף מתמנה למשנה למלך על כל ארץ מצרים. בתוך שנים ספורות הופך יוסף את פרעה לבעל הרכוש הגדול ביותר במדינה – כל תושביה ואדמותיה הופכים לנכסיו הפרטיים של פרעה. מהו סוד ההצלחה של יוסף הצדיק? חז"ל מלמדים אותנו ששם שמים היה שגור בפיו. בואו נצא למסע מצלח בן שלש תחנות בעקבות הצלחתו של יוסף.

השבת, רב הקריאה בתורה תקדש לדמותו של יוסף הצדיק. אחת מתכונותיו הבולטות של יוסף הצדיק היא **הצלחה**. יוסף הוא ללא ספק הבן המצלח ביותר מבין השבטים.

כצדקה חוכמת

יוסף, שנוולד לאחר עשרה אחים, מתבלט הרבה יותר מכל אחד מהם. מאביו, יעקב אבינו, הוא זוכה ליחס מעדף בין הבנים ומקבל ממנו כתנת פסים וחודית. מעמדו של יוסף יחד עם חלומותיו המלכותיים גורמים לאחים ליחס של שנאה וקנאה כלפיו, וזה כבר סוג נוסף של הבליטה. מבחינתם, כמובו, לרעה. כתוצאה מכך מתגלגל יוסף ונמכר על ידי אחיו לעבד במצרים. ממעמד בכיר בביתו הוא נופל לשיא ההשפלה – עבד בארץ זרה – אבל גם שם מאירה לו ההצלחה. יוסף מוצא חן בעיני פוטיפר, והוא מתמנה על ידו למנהל הראשי (מנכ"ל) על כל לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

נ' אַזאַ מאַחוריו?

'מפקד המחנה', זהו התאר של רובי אחר הצהריים. אחרי שמסתיימים הלמודים אנחנו שועטים לעבר המחנה המפאָה, עליו אנו טורחים בשבועות האחרונים. זה התחיל בכמה פחונים שהעמדנו בצורה זמנית והמשיך ברהיטים זרוקים שאספנו מכל הבא ליד – ברסא, שטיח, מתלה ישן ועוד. כל יום הוא בא עם רעיון חדש ועינים בורקות. מי? רובי, כמובן. אני לא חושב שבלעדיו היה נראה המחנה שלנו כפי שהוא נראה היום. יש לו ידי זהב וראש יצירתי. בזכותו הצלחנו אפילו לחבר את האחזה שלנו לחשמל ומים, כך שחיות השיהיה בה שדרגה בהחלט.

אז מה הסוד של רובי? לא הרבה יודעים: אבא שלו. לאבא של רובי מוסף גדול באזור התעשייה, כך שציווד משמש אף פעם לא חסר לנו. גם פתרון לבעיות החלודה בציר הדלת הגיע מאותו הכוון – שיחת טלפון קצרה של רובי עם אבא שלו פתרה את הבעיה, ולמחרת חמר השמון עשה את פגעתו.

בקצור, הבנתם? כך הכתר רובי בצורה רשמית למפקד המחנה. אז אמנם רובי ילד מכש, אבל מאחורי ההצלחה שלו עומד... אבא שלו. בסיוע המוסף המצלח ובעליו עוברת ההצלחה לידיו של רובי.

אָה, אַתָּה רַבֵּן...!

לפני שנדבר על רובי ועל ההצלחה שלו אני חייב לשתף אתכם בתופעה שחוזרת על עצמה, קצת מרגיזה, אותי לפחות. המקום: הכתה. הזמן: שעור דקדוק. המורה: הרב עפר. לא כל הילדים מחבבים את המקצוע המדקדק, אבל אני דוקא כן, סוג של שגעון לדבר. זו הסבה שפעמים רבות יוצא לי להצביע ולענות לשאלות ששואל אותנו הרב עפר על החמר הנלמד. ומהי התופעה החוזרת? התגובה הזו: "כל הכבוד רזי! תשובה מדיקת! רואים שאתה הבן של...". למה הוא מערב את אבא שלי בכל הודמנות? מתחשק לי לצעק: "אם לא שמת לב קוראים לי רזי, לא 'הבן של'...".

אבל האמת... זהו, לא רק הוא אומר את זה. אני שומע את אותן פזמון מפוונים שונים – אתה בול אבא שלך. זה אומר שאין לי תכונות משלי? לא, אבל כנראה שדמותו של אבא משתקפת אצלי בתכונות הדומות שהוא הוריש לי.

מה ההבדל בין ההצלחה של רובי בארגון המחנה לזו שלי בשעורי דקדוק? לשנינו אבות מכשרים ואצל שנינו מאירה ההצלחה בזכותם. ובכל זאת: אצל רובי מגיע הסיוע מבחוץ. הוא מתקשר לאביו, מתניעץ ומקבל את הציווד הדרוש, אבל למחנה הוא מגיע בעצמו, טורח ועמל ללא הפסק, ולכן את ההצלחה זוקפים כלם לזכותו. אבל

עשה ה' מצליח בידי". מי פה המצליח?
ה' יתברך! כלומר, הסיוע של ה' יורד
ומתלבש בתוך הידים שלו, עד כדי כך
שאפלו האדון הגוי מזהה שה' מתערב
בעסק ומשבית אותו. השפיע – מאת
ה', הידים המכשרות – של יוסף.

אבל השאי מגיע בפעם השלישית:
"באשר ה' אתו ואשר הוא עשה ה'
מצליח". שמתם לב איך זה הפעם?
ההצלחה מיחסת אף ורק לה'. ומה
חלקו של יוסף בספור? "ה' אתו!" הוא
דבוק בה' עד כדי כך שהאישיות שלו
לא תופסת מקום כלל. כל מי שמתבונן
ביוסף ובפעלותיו המרשימות מיד
מכריז: "איזה גדול ה'!"

שזנכה להגדיל את שם ה' – נעשה
ונצליח!

שבת שלום ומברך!
?

אצלי לא באה ההצלחה מתוך עמל.
יש לי את זה, בטבע, ולא דוקא בזכות
עצמי, ולכן לא פלא שמזכירים לי בכל
הזדמנות את מוריש התכונות שלי.

כְּצִחְתּוֹ לְ יוֹסֵף כְּצִיָּק

נחזור ליוסף הצדיק ולהצלחותיו. שם
שמים שגור בפיו, וזה הגורם לכך שבכל
דבר שנגע יוסף נכר ה'ה הפלא שבצורת
ה'. אם נדיק בפסוקים נראה שההצלחה
הזו עולה בכל פעם מדרגה נוספת.
בפעם הראשונה נאמר עליו "ויהי ה'
את יוסף ויהי איש מצליח...". קדם ה'
עם יוסף ורק אחר כך מזהים אותו כאיש
מצליח. כלומר, כלם מתפעלים מיוסף
ומהצלחתו, ורק מי שמתבונן לעמק
מזהה מיד מי עומד מאחוריה. זו האמת:
ה' אתו ולכן הוא הופך לאיש מצליח.
בשלב הבא עולה ההצלחה מדרגה:
"וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא

האם אתה חי במציאות? יסוד קבלת האריז"ל, סוד

התהו והתיקון, הוא גם בסיס 'הפסיכולוגיה של החסידות' ודרכה לתיקון הנפש. באופן בסיסי, טיפוסיותיקון חיים במציאות – טיפוסים ריאליסטיים, שמבינים את המציאות ומסתדרים בתוכה. לעומתם, טיפוסיותהו לא ממש מסתדרים עם המציאות – הם יכולים להיות מעליה או מתחתיה, אבל לא ממש בתוכה... אפשר לחשוב שהחסידים מעדיפים את עולם התהו, את הריחוף מעל המציאות, אך יסוד החסידות הוא האמונה וההכרה בטוב ה' – ה' הטוב ברא את המציאות שלנו והמציאות הזו היא טובה. מי שחי במציאות ופועל בתוכה יכול לעשות הרבה, לפעול עוד ועוד ו"להביא לימות המשיח".

אבל יש כאלה שלא מסתדרים... בעולם התהו הכלים נשברו ונפלו אל מתחת למציאות והאורות רחפו מעליה. במושגי הנפש, טיפוסים של תהו חיים בפיצול – השאיפות שלהם אינן מציאותיות, הן מרחפות למעלה-מעלה, ואילו הכלים שלהם שבורים, הם סובלים מחוסר-תפקוד במציאות. השאיפות הלא-הגיוניות וחוסר-התפקוד מזינים זה את זה, ומסיטים את טיפוסיה התהו מהמציאות. אכן, בסופו של דבר יגיע תיקון – חוסר-התפקוד 'מחזיק' את השאיפות, גורם להרגשה שבלי חלום גדול אין טעם בחיים, ומעורר רצון לקבל את עזרת ה' לריפוי הנפש ולהחזרת האורות לתוך הכלים.

הנושא היסודי הזה, לצד נושאים נוספים, משוקע בשיעור הראשי והעיקרי בגליון. זהו שיעור שעוסק בסוד הקנין וממחיש כיצד 'דילוג' בין סודות הקבלה, ההגדרות הלמדניות וביאורי החסידות הנפשיים – חושף תמונת-עולם מפליאה שתכליתה תיקון האדם והעולם.

שיעור נשים מיוחד לכבוד חנוכה הרב יצחק גינזבורג שליט"א

ערב יהודית ניד אל נא

יום ב', כ"ה כסלו - נר שני

20:30 בית הכנסת המרכזי כפר חב"ד

שידור חי

